БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген.

1951 декабрь 26 СРЕДА № 253 (2427)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Бүгү-эвилелдиң чурук делгелгези (1 арын).

Тыва литературага Украинада улуг сонуургал (1 арын).

БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ. Г. Санчаа—Партия эге организацияларының ажылын экижидер (2 арын)

С. Сизенёв— Культур-чырыдыышкын албан черлеринге удуртулганы экижидер (2 арын).

СОВЕТ ТУРГУЗУГ. К. Өлзей— Суму Совединиң сессиязы (2 арын).

Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайыны (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР. А. Помелова—үлетпүр саң-хөө планы күүсетинмээн (3 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Совет албан чериниң партия организациязы

Совет албан черлерин быжыдарынга, бистиң күрүне аппарадының ажылын мергежидеринге большевик партия улуг кичээнгейни салып турар. Миллион-миллион ажылчы чоннарны удуртуп турар совет албан черлериниң тодаргай, боттуг ажыл чорудулгазы — коммунистиг тургузуушкуннуң бүгү-ле адырларынга чаа-чаа чедиишкиннерни чаалап алырының эң чугула үүлү болур. Бо талазы-биле харыысалгалыг роль совет албан черлериниң партия эге организацияларынга онаажып турар.

Совет албан черлериниң партия организациялары болза, боттарының аппарадының ажылының харыысалгазын харыылап, күрүнеиң корумчурумун быжыдары, чазактың айтыышкыннарын үлегерлиг күүседири дээш демисешпишаан, дүжүметсиг, ажыл чылзыр чоруктарны узуткап, ажылчы чоннарның негелде хереглелдерин кичээнгей чок көөр, ону чогуур өйүнде хандырбас ажылдакчыларны хемчег ап, албан хаакчыттарны чонга шынчы бараан болурунга кижизидип, албан черлериниң удуртукчуларынга болгаш үстүнде турар партия организацияларынга аппараттың ажылында четпестерни өй-шаанда медеглээр хүлээлгелиглер.

Албан чериниң аппарадының амыдыралын ооң партия организациязы ыяк билген турар болдурар дизе, партия хуралдарынга ооң ажылының эң-не чугула айтырыгларын үргүлчү чугаалажып, албан чериниң мурнунда турар сорулгалар дугайында албан чериниң удуртукчузунуң илеткелин дыннап, коммунистерниң болгаш партийжи эвес албан хаакчыттарның шүгүмчүлелдерин кичээнгейлиг өөренип көөрү чугула.

Отчёт соңгулдалыг хуралдар эрткенден бээр дыка хөй албан черлериниң партия организацияларының ажылы экижээн.

Албан черлериниң партия организациялары администрацияның кылыр ажылдарынга дузалажып, ону солуй бербейн тургаш, аппараттың ажылының экижиирин чедип ап, кижилериниң медерелинде капитализмниң болгаш феодализмниң артыышкыннары-биле, дүжүметсиг, ажыл чылзыр чоруктар-биле шиитпирлиг демисешпишаан, совет ажылдакчының алдарын камгалап турарлар. Чижээ, күрүне банкызының область конторазында чеди хонук санында политиктиг информацияны бедик шынарлыг эртирип, коммунистер партийжи даалгаларны канчаар күүседип турарын хуралдарга дыннап чугаалажып турар. Коллективте хана солуну доктаамал үнүп турар.

Ынчалза-даа бүгү-ле черлерде ажыл-херек ынчаар тургустунмаан болуп турар. Областың хереглекчилер ниитилелиниң баштаар черинде партия организациязы партия хуралдарынга албан чериниң удуртукчуларының отчёттарын дыннап, салбырларның начальниктеринге айтыышкыннарны берип турар. Ол чорук албан черинде партия организациязының хүлээлгезинге дүүшпес боор, ВКП(б)-ниң Уставын хажыдып турар. Аппараттың ажылын экижидер дугайында айтырыглар, коммунистерниң мурнакчы ролюнуң болгаш агитколлективтиң ажылының дугайында айтырыглар болуп турар партия хуралдарынга чугаалажып турар айтырыгларның үгле кезии болуп турар.

Албан черлериниң партия организациялары аппараттың ажылында четпестерни көрбейн, ону хуралга чугаалашпайн баар чоруктар ам-даа бар болуп турар. Таңды районнуң хереглекчилер ниитилелиниң партия организациязы садыг дүрүмүн үреп турар кижилер дугайында медеглелдерни алган тургаш-ла, ол дугайын чугаалажып көрбээн. Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң чамдык ажылдакчылары серемчилелдиң кошкаан ажыглап алгаш, самчыгдалдарны кылып турар апарганнар.

Ол ышкаш Кызыл хоорайның коммунал ажыл-агый килдизинде партия организациязының ажылының деңнели кончуг куду. Хоорайның ажылчы чоннарындан аңаа хомудап турары ынчангаш таварылга эвес.

Чамдык албан чеглери айтырыг тургузары-биле барган кижилерни багай хүлээп ап, ажылчы чоннарның хомудалдарын болгаш билдириишкиннерни дүрген хандырып бербейн турар. Чөөн-Хемчик районнуң күүскомунда дүжүметсиг болгаш ажыл чылзыр чоруктар бар. Райкүүскомга ажылчы чоннарның киирген хомудалдары болгаш билдириишкиннери дыка үр үениң дургузунда көрдүнмээн чыткылаар.

Партия хуралдарынга коммунистер ол четпестерни илередип, оларны узуткаарының аргаларын айтып турганнар. Ынчалза-даа, аппараттың ажылында четпестер ам-даа узуткатынмаан.

Коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгалары күрүне аппарадының ажылын улам-на экижидерин негеп турар. Албан хаакчыттарны кижизидериниң большевикчи аргазы болза, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел. Бистиң албан черлеривиске шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры тергиин чугула.

Албан черлериниң партия организациялары болза, идеологтуг, политиктиг болгаш культура-чырыдыышкынныг ажылдарын бүгү хемчеглер-биле экижидер ужурлуг. Бо хире чугула сорулгаларны партия организациялары үгле үүткүлдүг ажылдар-биле чедип ап шыдаар.

Партия райкомнары болгаш хооркому совет албан черлериниң ажылынга доктаамал дузалаар хүлээлгелиг. Ону күүседир төлээде, совет албан черлериниң партия организацияларының секретарьлериниң хуралдарын болгаш семинарларын үргүлчү эртирери негетинип турар. Аппараттың ажылын экижидип, ажылдакчы бүрүзүнге онаашкан херектиң харыысалгазын бедидер чорукту чедип алыр сорулга-биле совет албан черлериниң партия организацияларының ажылының дугайында айтырыгларны райкомнарның болгаш хооркомнуң пленумнарынга болгаш актив хуралдарынга тургузары чугула.

Совет күрүне аппарады — бистиң чуртувуста эң-не массалыг аппарат. Ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның эң-не калбак массалары-биле ол ажылдап турар. Областың бүгү-ле совет албан черлериниң эки ажылдыг болурун чедип алыры — партия организацияларының эң чугула сорулгазы.

Чыл планы күүсетингей

1951 чылдың планын хуусаа бетинде күүседип турар бүдүрүлгелериниң саны чуртта хүн-бүрү өзүп турар.

Кузбасс-Анжериниң хоочун рудниктиң дагжылары чыл планын күүседипкен. Оттулар үүлдүң бир әөлгеде ортумак тывыжы эрткен чылга деннээрге оон 8,6 хуу көвүдээн.

«Саратовнефть» катыжыышкынының бүдүрүлгелери эрткен чылдың бүгү дургузунда тыпканындан дыка хөй кывар үүлдү тыпканнар. Тонна нефтиниң бот-өртээн планда турганындан 4,8 хуу чиигеткен.

Харьковтуң «Совет шахтёра» деп заводунуң коллективи баран болгаш ниити продукция бүдүрүп үндүрүүшкүнүнүң талазы-биле бүдүрүлгениң чыл планын күүсеткениниң дугайын рапортаан. Чаа техниканы киргениниң болгаш мурнакчы технологияны ажыглаанының ачызында бүдүрүлге чери техник-экономиканың кол көргүзүглериниң талазы-биле планныг онаалдазын ажыр күүсеткен. 11 айларның иштинде 25 миллион рубль чыгыы чыылданы завод алган.

(СЭТА).

В. И. Ленинниң Чогаалдарының тоску тому армян дылда

ЕРЕВАН. Армениянның Күрүнеиниң ном үндүрер чери В. И. Ленинниң Чогаалдарының тоску томун армян дылда очулдуруп үндүрген.

Орус дылдан очулганы ВКП(б) ТК-ның чанында Маркс—Энгельс—Ленинниң институдунуң армян салбыры кылган.

(СЭТА).

Бүгү-эвилелдиң чурук делгелгези

1951 чылдың Бүгү-эвилелдиң чурук делгелгези декабрь 20-де Күрүненің Третьяковский галлерейинде ажытынган.

Орус, украин, белорусс, молдав, карело-фин чурукчуларның, Закавказья, Прибалтик, Ортаа Азия болгаш Казахстан республикаларының чуруун болгаш сиилиир мастерлериниң ажылдары—живописти, скульптураның болгаш графиканың 1300 чогаалдарын 25 залдарда көргүскен.

Делгелгеде 500 ажыг чурукчулар болгаш советтиң чурулга уран-чүүлүнүң улуг мастерлериниң баштап турары бир каш чогаадыкчы коллективтер киржип турар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында уран-чүүл херээниң талазы-биле Комитеттиң даргазы Н. Н. Беспалов делгелгени ажыткан.

Ооң соонда ССРЭ-ниң чурулга Академиязының президентизи А. М. Герасимов совет чурукчуларның чогаадылгазының дугайында кыска чүве чугаалаан. Ол делгелгениң киржикчилеринге изиг байыр чедирип, оларның чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

Делгелгени байырлалды-биле ажытканының соонда хөй санныг аалчылар көргүзүглерни көрүп эгелээн.

Хайгааралдың төвү — ажылчы чоннарның улуг баштыңчылары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның амыдыралынга болгаш революстуг ажыл чорудулгаларынга тураскааткан чогаал болган. Н. А. Сысоевтуң чурааны — «В. И. Ленин Кашино суурда баштайгы көдээ электростанциязының ажыдыышкынында» болгаш ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу А. М. Герасимовтуң удуртулгазы-биле бөлүк аныяк чурукчуларның чурааны «Улуг таңгырак» деп чуруктуң чанынга көрүкчүлер үр үеде доктаап, ону көрүп турар. 1924 чылдың январь 26-да Советтерниң II Бүгү-эвилел съездизинге эш И. В. Сталинның чүве чугаалап турарын чурукта көргүскен. Ол-ла темага хөй планныг улуг овур-хевирни тураскааткан. Ону РСФСР-ниң улус чурукчузу Е. Вучетечке удуртурган бөлүк скульпторлар кылып күүсеткен.

Делгелгениң кол темазы — совет кижилериниң тайбың тургузукчу күшажылы болуп турар. Ону живопис, скульптура чогаалдарында болгаш графикада кылып көргүскен.

Бир каш залдар совет грификачыларның, шоодулга чурукчуларның болгаш плакат чуруурларның чогаалдары-биле долдунган.

1951 чылдың Бүгү-эвилел чурук делгелгези — советтиң чурулга уран-чүүлүнүң өзүлдезиниң, хөй национадлыг социалистиг культураның байырлалының херечизи болур.

(СЭТА).

Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр чүс чыл болганын эртиреринің Бүгү-эвилел комитединде

Декабрьның 20-де ССРЭ-ниң Совет Чогаалчылар Эвилелинге академик В. В. Виноградовтуң даргалаалы-биле Н. В. Гогольдуң өлген хүнүнден бээр чүс чыл болганын эртиреринің талазы-биле Бүгү-эвилел комитединің хуралы болган.

Улуг орус чогаалчының тураскаалын мөңгежидериниң болгаш ооң чогаалдарын нептередириниң талазы-биле хемчеглерни чугаалашкан.

Чогаалчының хүнүнге белеткелдер дугайында ВЦСПС-тин, ССРЭ-ниң Дээди чырыдыышкын Министерствозунуң, РСФСР-ниң педагогика эртемнериниң Академиязының, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында культур-чырыдыышкын албан черлериниң херээниң талазы-биле комитеттиң, политиктиг болгаш эртем билиглер нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң болгаш өске-даа албан черлериниң база организацияларның төлээлекчилери хуралга үүве чугаалааннар. Совет улус Н. В. Гогольдуң тураскаалын демдеглеп турар. Ажылчыннарның культура ордуларында болгаш колхозчу клубтарда, бүдүрүлгелерде, шериг кезектеринде болгаш салбырларында, корабльдерде болгаш кызыгаар заставаларында сөстүң шылгарангай чогаадыкчызының чогаал ажылдарының болгаш амыдыралының дугайында он-он муң лекцияларны, илеткелдерни болгаш беседаларны чорудуп турар. Дээди өөредилге черлеринде эртем сессияларын, студентилер конференцияларын, өөредилге чөвүлелдериниң хуралдарын эртирген турар.

Н. В. Гогольдуң чогаалдарының миллион-миллион тиражтыг чаа үндүрүлгезин парлаар.

Январьның эгезинде уран-чечен гогольчу номчулгаларның болгаш шиилерниң тускай дамчыдылгаларын радио-биле дамчыдып эгелээр. Политиктиг болгаш эртем билиглер нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилели Н. В. Гогольдуң чогаалдарының дугайында бөлүк лекцияларны организастап турар.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Шээр мал кыштагладыышкыны

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг сумузунда Ленин аттыг колхозтуң одарбелчиири кончуг делгем. Чаа-Хөлдүн ол-бо чарыында шаттар, даглар мал одарынга канчап-даа четчир. Ооң иштинде Улуг-Дагның Шеттиг арга, Манчүректиң Баалык арт, Үстүү-Өзен, Алдыгы-Өзен дээн ыышкаш өске-даа хой, өшкү малдарга таарышкан изиг агы оттуг черлер бар.

Чурттуң шээр малы кыышкы одарбелчиирге дыка таарышкан. Кыышкы одарларны чөп ажыглап тургаш, хой малды хүр кыш ажырып алыр сорулга-биле Ленин аттыг колхоз 20 санныг эрги кажааларны септээн, анай, хураганга 9 чаа кажааларны туткан, 500 ажыг хой туруп болур кур одарлыг 3 чаа кыштагларны курлап белеткеп алган. Кажан эки одарлар төнүп келген үеде оларже төрүүр хойларны чорудар. Хой малды амдызында арай оргу черлерге болгаш арга чарыктарга одарладыр, кажан хар улгадып, соок кежээлеп келген үеде хүн көөр, чуга харлыг мээстерге одарладыр деп чурумну доктаадып алган боттандырып турар.

Кадарчы бүрүзү хар эжер ыяш хүүрректерни, малдыырларны четчири-биле белеткеп алган. Хойжуларның иштинде 190 хойнуң 190 хураганын бүрүн өстүрүп алган Дондук, 100 хойнуң төрээн 107 хураганын база бүрүн өстүрүп алган М. Кызыл-оол олар эки үлегерни көргүзүп турарлар.

Колхозтуң одарында ам 2600 хире хой, өшкү бар. Колхоз бо чылын хой өстүрер планын 109 хуу, өшкү өстүрер планын 124 хуу күүсеткен.

Колхоз бо чылын хой малдың шынарын экижидер ажылды эгелээн. Абакандан садып алган каракуль кошкарының үрези-биле 200 ажыг хойну тарып боозаткан.

Хой мал фермазының эргелекчизи 55 харлыг Х. Кызыл-оол кончуг идепкейлиг ажылдап, кыштагларда хой малдың туруш байдалын үргүлчү эргип көрүп, кажааларның иштин хоортуп, одарларны кадарчыларга планнап берип турар. Хой малдың үчёдун ай санында шын үндүрүп турар, кадарчыларның күш-хүннериниң санаашкынын шын кылып турар.

Эш Кызыл-оолдуң боду баштаан бригада чаш анай, хураганнарга, төрээн хой, өшкүге бээри-биле 10 тонна сигенни кадарчыларга чедирип берип турар.

Тудуг ажылы эки чоруп турар

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-билс). Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал сумузунда Димитров аттыг колхоз 1951 чылда көрдүнген ажылдарын чедиишкинниг боттандырып турар. Ол колхоз бо чылын 600 кубометр тудуг ыяжы белеткеп алыр планныг тургаш херек кырында ону ажыр күүсеткен болгаш тос чуртталга бажыннарын тудуп алган.

Колхозтуң тудуг бригадазы чуртталга бажыннарындан аңгыда 50 инек кирер бир болгаш 50 бызаа кирер бир эки шынарлыг кажааларны 40 инек кирер бир бөдүүн кажааны, 500 куш кирер бир кажааны, 40 баш чылгы мал кирер бир кажааларны тудуп алган. Колхозта партия эге организациязы (секретари эш Дөөдек) тудугжуларның ортузунда партияның агитация-массалыг ажылын эки тургусканының хараазы-биле колхозта тудуг ажылы эки чоруп турар.

Тудуг бригадазында ажылдап турар эштер Деспижек, Суваңчап, Мартык-оол болгаш оон-даа өскелер хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип, идепкейлиг ажылдап турарлар. Тудугжулар ам 1952 чаа чылга чаа-чаа белектерлиг ужуражыр дээш эрестиг ажылдап турар.

Бөдүүн кылыгларданнарын кылыгларже

Эрзин районнуң Бай-Даг сумузунда «Чаа орук» колхозтуң колхозчузу херээжен эш Севээн Ыспыы колхозтуң тудуг ажылынга эң идепкейлиг киржип турар. Ол тудуг ажылынга бо чылдың май айдан эгелеп ажылдап кирген. Тудуг ажылынга ажылдап киргеш, эң баштай-ла тудугнуң бөдүүн кылыгларын өөренип алган, ам ыяш чазаарының нарын техникаларын өөренип шиңгээдип алган.

Ол ам колхозтуң чуртталга бажыннарының тудуунда шалыпчы ажылдап, эргин-хаалгаларны, соңга рамаларын чазап турар болгаш бажыннарның шалазын салып ажылдап, ажыл нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип турар.

Эш Севээн Ыспыы болза, бодунуң кызымакай чүткүлү-биле тудуг техниказын өөренип тургаш, ам мергежилдиг бызаңчы апарган болгаш бодунуң төрээн колхозунуң суурун сайзырадырынга ажылдап турар.

Колхозка киреринің мурнунда эш Севээн Ыспыы, бижик билбес турган, ам колхозта бижик өөреириниң бөлгүмүнге кызымакайы-биле өөренип тургаш номчуп, бижиг турар кылдыр өөренип алган.

Тыва литературага Украинада улуг сонуургал

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының мурнунда Россия империязынга бактаап турган национал улустарның дыл бижиин хаан чазак хоругдап, ону истеп сүрүп турган ужурунда Украин улус Тыва дугайында чүү-даа билбес турган.

Октябрь революциязының ачызыбиле, орус улустуң дузаламчызы-биле 1917 чылда Украинага болгаш 1921 чылда Тывага болган революциялар бистиң ийи улустарывыстың национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразынга чечектелиишкиниң эгезин салган.

1930 чылда орус дыл эртемдээннери тыва бижикти чогаадырынга тузалашкан болгаш ам Совет Гыванның улузу Салчак Токаның Сталинчы шаңналга кирген «Араттың сөзү» деп чогаалы-биле чоргаарланып турарын украин улус хүндүткел-биле көрүп турар.

Тыва автономнуг областың дүрген чечектелип хөгжүп олурарын украин улус улуг кичээнгей-биле хайгаарап көрүп турар. ССРЭ-ниң улустарының акы-дунма өг-бүлезинге тыва улустуң киргениниң беш чыл оюнуң дугайында материалдарны бистиң республиканың шупту солуннары чырыдып бижээн. Киевте парлап турар дөрт чүс муң кезектиг «Рядянська Украина» солун ол төөгүлүг хүннү Кызылга байырлап эртиргениниң дугайында медээни долузу-биле парлап үндүрген. Тыва автономнуг областың чечектелиишкининиң дугайында, ооң көдээ ажыл-агыйының болгаш үлетпүрүнүң, национал культуразының болгаш уран-чүүлдериниң хөгжүлдезиниң дугайында чүүлдерни украин дылда үнүп турар миллион кезектиг календарда парлап үндүрген.

Украин республиканың найсылалында үнүп турар «Киевська правда» солуннуң 7469 дугаарынга Салчак Токаның «Тыва улустуң өөрүшкүлүг байырлалы» деп чүүлүн парлаан. Ол-ла солунга шүлүкчү Семен Гудзенконуң кончуг сонуурганчыг чүүлүн парлаан. Ол аңаа чераш келгеш, Азияның төп ортузунда турар Тыва-биле Европаның база төп ортузунда турар, 1945 чылда ССРЭ-ниң составында кирген эң аныяк Закарпат областың чедиишкиннерин деннеп көргүскен. Ол ийи аныяк областарның чедиишкиннери тыва болгаш украин улустарны өөртүп турар деп шүлүкчү бижээн.

1951 чылдың ноябрь айда «Витчизна» деп литературлуг украин сеткүүлге Салчак Токаның «Араттың сөзү» деп чогаалының дугайында чүүл парлатынган. Ук сеткүүл болза, бисте үгле чүс-чүс чылдарда үжүк бижиктиг болуп келген грузин ийикпе таджик, армян ийикпе узбек нацийлериниң литературалары чечектелип турар эвес, а харын оларның-биле кады Улуг октябрьның соонда төрүттүнген адыгейлериниң болгаш тываларның, абхазтарның болгаш өске-даа биче национал улустарның аныяк литературалары дүрген хөгжүп олурар деп демдеглеп турар. Ол аныяк литератураларның дээре чогаалдары орус дылдың дузазы-биле бистиң улуг Төрээн чуртувустуң хөй национал номчукчуларының дылдарының кырында чугаалатынып турар апарган. Чижээ, Николай Дьяконовтуң Сталинчы шаңналга кирген «Өнчүлүг куда» деп коми дылда (XIX векте ол улусту зыряннар деп адаар турган) бижээн шиизи ам орус, эстон, украин болгаш өске-даа театрларның сценаларында үнүп турар. Эрткен чүс чылда бир шовинисчи шүлүкчү бистиң чуртувустуң биче национал улустарының культуразының дугайында:

Чукчулерде Анакреон чок,
Зыряннарга Тютчев барбас,—

деп шоодуп, дорамчылап, куду көрүп бижип турган.

Ол-ла сеткүүлде бөлүк тыва эштерниң Киевте бир республик солунунуң редакциязынга чоруткан чагаазын база парлаан. Сеткүүл ол ыышкаш украин номчукчуларга Тывада национал кадрларның өзүлдезиниң дугайын, ында социалистиг күш-ажылдың маадырларының дугайын, Николай Островскийниң «Кач канчап катканыл» болгаш Семен Гулак-Артемовскийниң «Дунай ындында запорожчу» деп шиилери Кызылдың театрында үнүп турар дугайын медээлеп турар. Ол сеткүүлде ооң ынай тыва литератураның хөгжүлдезин, «Улуг-Хем» деп альманахтың дугайын, тыва чогаалчылар Леонид Чадамба, Олег Саган-оол, Степан Сарыг-оол болгаш өскелериниң дугайын бижип турар.

Совет номчукчуларның кичээнгейин бодунче чайгаар-ла хаара тыртып турар «Араттың сөзү» деп чогаалдың дугайын ол сеткүүлде кончуг тодаргай көргүскен. Автор бодунуң ол чогаалында революция мурнундагы феодалдыг Тыванын үезинде ядыы араттарның кижи шыдажыр аргажок багай чуртталгазын болгаш дарлакчы аңгының — нояннарның, байларның болгаш дүжүметтериниң араатанзыг аажы-чаңнарын кончуг тодаргайы-биле чуруп көргүскен. Тыва улусту төнүп хораарынга чедире берген турган феодалдыг куурумчу черлик ёзу-чурумга удур мурнакчы орус кижилериниң салдары-биле тываларның удурланыышкынының чидигленип эгелээнин Салчак Тока бодунуң чогаалында көргүзүп турар.

Бодунуң уругларын дорукгуруп алыр дээш бойдустуң кадыг-дошкун соогунга болгаш оон-даа артык кадыг-дошкун байларга удур сыныш чок демисежип чораан ие Тас-Баштыгның овур-хевирин автор улус мергежилдии-биле чуруп көргүскен. Кижи көөр дүрзүжок бай дүжүмет Таш-Чалаң болгаш кулак-бай Михайлов оларның дүрзү хевирин автор база улуг мергежилдии-биле чуруп көргүскен деп ол сеткүүлде демдеглеп турар.

Аныяк тыва оолдуң депшилгелиг өзүлдезин ол чогаалда кончуг тодазы-биле чуруп көргүскен. Хөлечик Веденейниң чугаалап турганы Сибирьже шөлүттүрүп турар кижилер ыышкаш ажылчы чоннарның аас-кежиктиг чуртталгазы дээш шөк ындыг демиселчи болурун аныяк оол күзеп турар. 1917 чылда Саян дагларының ындынга чөптүг херек тыпылеп үнген, ооң салдары-биле тывалар база хөделип үнгеш кижи көөр хөөнү чок феодалдыг ёзу-чурумну ап октааш улустуң эрге-чагыргазын доктаадып тургускан.

Украин номчукчулар Салчак Токаның чогаалын дыка сонуургап турар. Ооң-биле чергелештир украин номчукчулар авторнуң бодундан чамдык негелделерни база салып турар. Чүл дизе, Тас-Баштыгның өске уругларының хуу-салымы чогум чүү болганы билдинмейн турар. Ол ыышкаш Даниил Рощиннин фронтудан канчап чаныр келгени база билдинмес. Ол чогаалда көргүзүп турар Тарбаган, Вера, Чолдак-оол, Сидоров болгаш өске-даа маадырларның амыдыралчы оруу оон ынай чогум чүү болурул. Бистиң номчукчуларывыс Салчак Тока бодунуң чогаалын үргүлчүлеп бижиирин манап турар деп «Витчизна» сеткүүл бижип турар.

Юрий НАЗАРЕНКО.

КИЕВ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партия эге организациязының ажылын экижидер

Бистиң большевик партиявыстың практиктиг ажыл-чорудулгазының үре түнелдиг болуру болза, партияның үндезини болур партия эге организацияларының ажылдарын эки организастап тургусканындан хамааржыр.

Эрзин районнуң төвү Сарыг-Булунда чеди чыл школазының партия эге организациязының ажылы негелденің чогуур деңнелин хандырбайн турарын эрткен отчёттуг соңгулда хуралга коммунистер шын шүгүмчүлээннер.

Эге организация эрткен отчёттуг үениң дургузунда партия хуралын 8 катап чыылдырган, ынчалза-даа партияның чиңгине иштики ажылын экижидеринге угланган чаңгыс-даа айтырыг чугаалашпаан. Партия хуралынга коммунистерниң идепкейлиг киржилгези кошкак, хуралга шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел кончуг кызыы болуп келген. Партия организациязы партия хуралын, 1951 чылдың январь, март, май, август, сентябрь айларда чыылдырбаан. Партия хуралынга баш удур белеткел үргүлү кошкак байдалга болуп турган. Ол болза, эге организация план чок ажылдап турганындан болуп турар.

Партия организациязы эрткен отчёттуг үениң дургузунда чамдык айларда чогаатынган ажыл планынга шупту 16 айтырыгларны партияның ниити хуралынга чугаалажыр деп көрген. Ооң иштинден үгле 8 айтырыгларны чугаалажып көрген.

Партия организациязы коммунистерге партийжи даалгаларны шын хуваавайн турган. Коммунистерге бээр партийжи даалга деп үл дээрзин эге организация секретари чедир билбээнинден коммунист Чараш-оолга «кежээки школаның ажылын контрольдаар, башкыларга боттуг дуза көргүзер» — деп дааскан турган. Шынында коммунист Чараш-оол боду районо эргелекичзи. Бо болза, анаа дагзырга-даа, дааспаска-даа ооң дорт күүседир хүлээлелиг ажылы болур. Ынчангаш, ол коммунист бодунуң эге организациязының ажылынга дузалажыр партийжи даалга чок турганы билдингир. Эге организация партияның хүрээлеңинге бүдүн чылдың дургузунда чаңгыс-даа кижи хүлээп албаан.

Партия организациязы школаның дирекция чериниң ажылынга боттуг дуза көргүспейн келген. Оон ужурундан школаның ажылында улуг четпестер бар болуп турар. Школаның директору коммунист Түваха бодунуң кабинединге хаая көстүр үүлдер тургулаан. Директорнуң болгаш партия организациязының талазындан башкыларга болгаш ажылчыннарга база өөреникчилерге шыңгыы негелде чогундан школаның иштики сагылга-чуруму куду деңнелде туруп келген. Коммунистерниң политиктиг өөредилгезиниң байдалын партия организациязының секретари эш Илиндеев контрольдавайн турган. Коммунист эш Чараш-оол партияның кежээки школазының кичээлинге чеди катап чыылдагаан чок барбаан, а коммунист Арапчор партия чырыдыышкынының четкизинге өөредилге чылы эгелээнден бээр үгле чаңгыс катап кичээлге барган. Партия эге организациязы ол чурум чок коммунистер-биле безин чугаалажып көрбээн.

Школада хөй-ниитиниң организацияларын партия организациязы хүн-бүрүнүң удуртулгазы-биле хандырбайн, оларның ажылынга шынгыы контрольду тургуспайн келген болгаш олардан негелдени кошкаткан турган. Отчёттуг үениң дургузунда профэвилел организациязының хуралы үгле чаңгыс катап болган болгаш ооң организастыг ажылы кежигүн дадывырын чыыры-биле кызыгаарлатынган.

Аныяк салгакчыларны коммунизм ёзузунга кижизидер школа коллективиниң ажыл-амыдыралында ол четпестер болза, анаа ВКП(б) райкомунуң удуртулгазы кончуг кошкак болуп келгенин херечилеп турар. ВКП(б) райкомунуң секретарылери эштер Ирма, Щёлков, Чамзырай олар ол организацияга чаңгыс-даа катап барбааннар. Партия райкомундан партия эге организацияларынга хүн-бүрүнүң практиктиг удуртулгазын күштелдирери негетинип турар.

Г. САНЧАА.

Краснодар край. Кургачинский районнуң көдээ ажыл-агый делгелгезинге 8 колхозтар, машина-трактор станциялары болгаш совхозтар киришкен. Көдээ ажыл-агыйның 700 хире мурнакчылары боттарының чедиишкиннерин байырлааннар.

Чурукта: «Маяк революция» колхозтуң напавильонунда.

Чуруу **М. Альпертин.** СЭТА-ның пресслишези.

1952 чылда чээшкиннерниң тиражтарының ойнаашкыны

ССРЭ-ниң Саң Министерствозу 1952 чылда күрүне чээшкиннериниң талазы-биле ойнаашкыннарның тиражтарын болгаш төлеп бээриниң тиражтарын эртириниң планын бадылаан.

Күрүненің үш хуулуг иштики чээшкининиң тиражтарын январьда, мартта, майда, июльда, сентябрьда болгаш ноябрь 30-ниң хүнүнде эртирер. Ол чээшкиннің немелде тиражы сентябрьның 30-де болур.

Июньның 22-де Рязаньга, декабрьниң 28-29-та Калугага Күрүненің 1948 чылдагы ийи хуулуг чээшкининиң эзлчеглиг тиражтарын эртирер. Бо-ла чээшкиннің талазы-биле Калугага төлеп бээриниң бирги тиражы болуп эртер.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш катап тургузарының Күрүне чээшкининиң талазы-биле ийи тиражты март 9-та Карагандага, сентябрьның 7—8-те Калининге эртирер. Ынчаарда Калининге бо-ла чээшкиннің талазы-биле төлеп бээриниң бирги тиражы болуп эртер.

Ол ышкаш ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш катап тургузарының үшкү Күрүне чээшкининиң талазы-биле ийи тираж—январьның 20-де Костромага болгаш август 24-те Тюменьге болур; ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш катап тургузарының дөртү Күрүне чээшкининиң талазы-биле тиражтар — апрельдың 27-де Луцкиге болгаш октябрьның 12-де Краснодарга; ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш катап тургузарының бешки Күрүне чээшкини — майның 18-те Брестиге болгаш ноябрьның 9-та Курскиге болур.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң (1951 чылда үндүрген) Күрүне чээшкининиң талазы-биле ойнаашкынның тиражтарын бир-ле дугаар эртирер. Бо чээшкиннің бирги таражы июльдың 27-де Воронежке, ийиги — декабрь 14-те Вологдага болуп эртер.

(СЭТА).

Агитаторнуң ажылы

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг сумуда чеди чыл школазында башкы агитатор эш Шактар-оол чурттакчы чоннуң ортузунга политиктиг агитация ажылын эки чорудуп турар. Эш Шактар-оол улус судтарының соңгулдаларының үезинде Тейлиг-Алаакта чурттап турар 20 ажыг соңгукчуларга хүн-бүрү солуннар номчулгаларын чорутпушаан, делегейниң депшилгелиг кижи төрелгетениниң тайбың дээш демиселиг-ниң, Совет Эвилелиниң коммунизмниң улуг тудугларының болгаш бистиң күрүневистиң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң талазы-биле улуг чедиишкиннериниң дугайында тайылбырларлыг беседаларны 5 удаа чоруткан.

Агитаторнуң кызымакай ажылын Тейлиг-Алаактың ажылчы чоннары болгаш партия, совет организациялары улуу-биле үнелеп көрүп турар.

С. ШИВИТ.

Үлегерлиг садыгжы

Тес-Хем райпозунуң Чыргаланды сумуда магазин эргелекчизи Чалзатпаа бодунуң албан хүлээлгезин ак-сеткилдиг эки күүседип турар. Садып алыкчыларга ээлдек болгаш оларның негелде хереглелинче улуг кичээнгейни салып, район төвүнче боду үргүлчү чоруп тургаш чоннуң чугула хереглээр бараанын эккеп турар.

Ооң эргелекчилеп турар магазинының ишти арыг силиг болгаш барааннарны өөр-өөрү-биле көзүлдүр чурум чыскаалдыг кылдыр делгээн бараан бүрүзүнүң өртээн бижээш азып каан.

Магазинде учёт, отчётту эки тургускан, бодунуң отчёдун райпога хуусаа бетинде эки шынарлыг дужаап турар. Хүлээнген ажылынга кызымак шудургуу болганының ачызында Чалзатпаа бараан саарылгазының планын үргүлчү ажыр күүседип турар.

К. НАЙМЫТ-ООЛ.

Совет тургузуг

Суму Совединиң сессиязы

Эрзин районнуң Качык суму Совединиң чоокта чаа болуп эрткен чеди дугаар сессиязынга ол Советтиң бо чылдың эрткен үезиниң дургузунда чорудуп келген ажылдарының дугайын дыңнап чугаалашкан.

Сумунуң ажыл-агый, культура тургузуушкунун удуртур талазы-биле суму Соведи элээн ажылдарны кылган. Сумунуң ажылчы чоннары күрүнеге эьт, дүк дужаар дугайында хүлээлгелерин болгаш часкы тарылганың, мал өстүрериниң планын 1951 чылда эки күүсеткеннер. Ындыг болза-даа, Советтиң ажыл чорудулгазында улуг четпестер бары сессияга илерээн.

Суму Совединиң организастыг ажылы кончуг куду деңнелде турар. Сессияга депутаттарның үгле 60 хуузу олурушкан. Сумуда колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дугайында суму Соведи сула сагыш салып турар. Ооң ужурунда колхозта күш-ажылдың сагылга-чуруму куду деңнелде турар. Колхоз 1951—1952 чылдарның кыжынынга мал чеми белеткээриниң планын үгле 25 хуу күүсеткен болгаш колхозтуң ажыл-агыйында оондаа өске четпестер бар.

Сумуда бижикти багай билир болгаш билбес чоруктарны узуткаар дугайында Совет, ажыл чорутпаан. Амгы үеде ында 47 кижи бижик билбес болгаш багай билир кижилерниң саны хөй, сумуда бижик өөредилгези организастатынмаан.

Сумуда магазин, кижи эмнелгезиниң пунктузунуң болгаш школа ажылынче суму Соведи кичээнгей салбайн турар. Кижи эмнелгезиниң пунктузунуң бажыныңның септелгезин кылбаан болгаш харын одаар ыяжын четчир хемчээлдии-биле белеткевээнинден ам ыяш төнүп турар.

Суму Совединиң ажылын Эрзин райкүүском багай удуртпуп, анаа херек кырында дуза көргүспейн турарын депутаттар чидии-биле шүгүмчүлээннер.

Ол Советтиң ажылын үндезининден экижидер дугайында тодаргай хемчегларни айыткан шиитпирни сессия хүлээп алган. Ам бүгү чүве ол шиитпирни күүседириндеи хамааржыр.

К. ӨЛЗЕЙ.

Соңгукчуларның идегелин күүсетпейн турар

Өвүр районнуң Чалааты суму Совединиң даргазы Доржу бодунуң алган хүлээлгезин харыысалга чок күүседип, сумунуң ажыл-агый, культура тургузуушкунун шудургу удуртур дугайында соңгукчуларның чагыгларын шуут күүсетпейн турар.

Суму Совединиң организас массалыг ажылын сандараткан. 1951 чылдың дургузунда суму Совединиң сессиязын үгле 3 катап чыылдырган.

Партияның болгаш Советтиң үстүкү органнарының шиитпирлерин сумуга боттандырар дугайында бичедаа сагыш салбайн турар. Район Совединиң күүсекчи комитединиң 1951 чылдың дургузунда үндүрген эң чугула шиитпирлерин үгле чурттакчы чонга болгаш суму Совединиң депутаттарынга таныштырбаан эвес, харын бодунуң оралакчызы Седен-оол болгаш суму Совединиң секретари Биче-оол оларга безин бүгү чыл дургузунда көргүспээн.

Ажылчы чоннарның негелде хомудалдарын чогуур өйүнде харыылаарынче кичээнгей салбайн турар. 1951 чылдың дургузунда Советке кирген 30 билдириишкин, хомудалдар үгле көрдүнмээн эвес, харын регистрастатынмаан. Бо чылдың сентябрь 15-тен ноябрь 18-ке чедир суму Совединиң даргазы Доржу Советтиң конторазынга келбээн, харын суму төвүнден дыка ыракта Ак-Чыраа деп черде турар аалынга хуунуң ажылын кылып турган. Ооң ужурунда кандыг бир чугула айтырыглар дугайында суму Совединге келген ажылчы чоннар болгаш хөй уругларлыг иелерниң дузаламчы акшазын алыр дээш келген иелер Доржуну каш хонуктта манап чадап кааш дедир чаныс турган барымдаалар кончуг хөй.

Бодунуң удуртулгазында турар суму Совединиң секретарин удуртпайн, ооң ажылын углап башкарбайн турарындан суму Совединиң секретари Биче-оол харыысалга чок ажылдап турар, сумунуң херек эргелелинде биче-даа эңме-сексе чок.

Сумунуң ажыл-агыйында улуг четпестер бар. Сумунуң малының баш саны ниитизи-биле үргүлчү эвээжеп турар болгаш 1951—1952 чылдарның кыжынынга удур мал чеми белеткелиниң планын 100 хуу күүсеткен бис деп Доржу райкүүскомга мегелеп медээлээн, а сөөлгү үеде херек кырында хемчээп көөргге мал чеми белеткелиниң планының күүселдези үгле 40 хуу болган.

Чалааты суму Совединиң организас-массалыг ажылында четпестерниң буруузу Өвүр райкүүскомга, ооң даргалары Айдын-оол, Байыр-оол оларга хамааржыры чугаа чок. Райкүүском хөй санныг шиитпирлер үндүргеш, оларның күүселдезин хынавас, оларның ажылын сонуургап көрбес, суму Советтеринге практиктиг дузаламчыны көргүспейн турарын үстүнде барымдаалар тодарчок Дус-Даг болгаш Чалааты суму Советтериниң четпес ажылын, ылангыя үстүнде айыткан Доржу улус чонга ээлдек эвес, арагаже хандаан дугайын бо чылдың август 9-та үнген № 156 (2330) «Шын» солунга бижээн болгай. Ол чөптүг шүгүмчүлел Өвүр райкүүскомнуң даргаларын мынчага чедир дүүретпээн-дир.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Культур-чырыдыышкын албан черлеринге удуртулганы экижидер

Бистиң областың культур-чырыдыышкын албан черлериниң четкизи чыл келген тудум-на калбарып өзүп турар. 1947 чылда турганы-биле деннээрге ийи катап өскен. Ам үеде областа 14 культура бажыннары, 30 көдээ клубтар, 28 номчулга бажыннары, 11 көжүп чоруур кызыл өглер, 33 массалыг библиотекалар ажылдап турар.

Культураның одаглары политикжизидилгелиг, тайылбыр-массалыг ажылдарны чурттакчы чоннуң ортузунга организастап нептеретпишаан, көдээ ажыл-агыйның социалистиг чаартылгазынга, колхозчу тараачыннарның культурлуг амыдыралынга, үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге болгаш партияның, чазактың бистиң областың мурнунга салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседиринге дузалап турар.

Ынчалза-даа, культура-массалыг ажылдың ниити деннели чурттакчы чоннуң хүн-бүрүде өзүп турар негелдезин ыракта хандырбайн озалдап каап турар.

Районнарның культура бажыннары ийи-үш хире бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери тургузары-биле, ында-хаая массалыг танцы кежээлери эртирери-биле боттарының ажыл-чорудулгаларын кызыгаарлап турарлар.

Көдээ клубтарның, номчулга бажыннарының шуптузунда уран-чүүлдүң бот-тывынгыр бөлгүмнери четче организастатынмаан. 33 массалыг библиотекалардан каш-ла библиотекалар массалыг ажылды организастап, ыыткыр номчулгаларны чорудуп, ном делгелгезин тургузуп, Сталинчы шаңналдың лауреаттарының номнарының талазы-биле номчукчулар конференциязын эртирип турар. Ындыг библиотекаларга хамааржырлар болза, — Кызылдың туруглар библиотеказы (эргелекчизи эш Кравцова), Эрзиниң район библиотеказы (эргелекчизи эш К. Эренчин), Шагаан-Арыгның район библиотеказы (эргелекчизи эш Володина) болуп турар.

Областың культур-чырыдыышкын албан черлери социалистиг чарышты хөгжүдүп нептередиринге, бижик билбес чорукту узуткаарынга, черниң партия, совет организацияларының шиитпирлерин тайылбырлап нептередиринге сула киржип турар болгаш лекция пропагандазын четпес чорудуп, политкижизидилгелиг, культура-массалыг ажылдарның хөй янзылыг хевирлерин калбартып нептеретпейн турар.

Чамдык райкүүскомнар культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын боттуг удуртурун болгаш ажылынга тодаргай дуза көргүзерин боттандырбайн турар. Ынчангаш культур-чырыдыышкынның албан черлери септелгелерни, кышкы белеткел ажылдарын чорударынга үгле боттары дужунда хөделип ажылдап турарлар. Чамдык райкүүскомнар оларның ол бергедээшкиннериниң дугайын оваарбайн-даа эртип турар.

Ооң тодаргай чижээ, Чаа-Хөл районда культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле инспектор эш Муравьев районнуң культура бажыңынга оттулар 200 кубометр ыышты болгаш район библиотеказының тудуунга хереглээр 35 кубометр манзаны, тудуг материалдарын белеткеп аптар аргалыг болган. Ынчалза-даа транспорт чогунуң хараазы-биле оттулар ыышты болгаш тудуг материалдарын белеткеп кылган чериндеи район төвүнге сөөртүп чедирип алыр аргазы чок болган. Ынчаарга Чаа-Хөлдүң райкүүскомунуң даргазының оралакчызы эш Фетисов белеткетинген тудуг материалдарын болгаш оттулар ыышты сөөртүп чедирип алырынга дузалаар хамаан чок, хер-херексел, тыртар күштер тып бээрин саадалып турар. Ооң түннелинде үүү болганыл дээрге, ол белеткетинген тудуг материалдарын, ыышты Чаа-Хөл МТС-зи болгаш чамдык колхозтар боттарының сорулгазынга хереглээри-биле сөөртүп ап турар апарган.

Эрткен чайын, Тандының район Соведи ээлчеглиг сессиязынга область Совединиң «Культур-чырыдыышкын ажылының байдалының болгаш ону экижидер хемчеглериниң дугайында» шиитпирин район иштинге боттандырар дугайында таныжып чугаалашкан. Ол сессияга бо айтырыг дугайында районо эргелекчизи эш Михайлюк, парткабинет эргелекчизи эш Тушков олар санал берип үүе чугаалаан. Ынчангаш сессияга районда культур-чырыдыышкын ажылының кандыгдаа байдалды эки илеретинмейн, ёзу барымдаалаан хевир-биле ол айтырыг шиитпирлетинген. Бо чорук Тандының райкүүскомунуң болгаш ВКП(б) райкомунуң культур чырыдыышкын албан черлериниң ажылын боттуг удуртпайн турарын тодаргай көргүскен. Область Совединиң III сессиязының шиитпирин Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Каа-Хем, Тес-Хем районнарда базала эки боттандырбайн турар.

Улуг-Хемниң болгаш Чаа-Хөлдүң райкүүскомнары бодунуң заседаниелеринге 1951 чылдың дургузунда культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылына хамаарышкан чаңгыс-даа айтырыгны чугаалашпааннар.

ВКП(б) райкомнарының болгаш райкүүскомнарның талазындан ол албан черлериниң ажылын боттуг удуртпайн, контрольдавайн турар чорук оларның ажылдакчыларының онаашкан ажылынга харыысалга чок болурунга чедирип турар. Ылаңгыя культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле районнар инспекторларының чамдыктары сумулар, колхозтарже сургакчылап үнгеш ажылды экижидеринге ажыктыг хемчеглери чорутпайн, ёзу барымдаалап чорааш келир чоруктар бар. Ындыг байдалдар Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарда культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле инспекторлар эштер Маскыр, Очур олардан көстүп турар.

Бо шугумнуң талазы-биле кадрлар ол ажылынга турумчуп ажылдавайн турар. Культур-чырыдыышкын албан черлериниң кандыг бир ажылдакчызы ажылга кызымакай төлептиг чоруун көргүзүпкен болза-ла ону областың культур-чырыдыышкын килдизи-биле чөпшээрешпейн-даа кандыг бир өске ажылче алыр чоруктар тывылган. Ынчангаш культур-чырыдыышкын албан черлеринге мергежелдиг эки кадрлар быжыглатынмайн турар.

Бо дугайында каш тодаргай чижекти көргүзерге-ле четчир: Эрзин районга культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле инспектор эш В. Эренчинни областың культур-чырыдыышкын килдизи область төвүнге эртирген семинарга болгаш Москвага курска өөредип, бо ажылга билиг мергежилин бедидип алган турда, Эрзиниң райкүүскому областың культур-чырыдыышкын килдизинден чөпшээрел чокка-ла, райкүүском секретаринде ажылдадып алган. Ол ышкаш Каа-Хемниң инспектору эш Москаленкону база-ла райкүүском секретаринде киирип алган.

Кадрларны быжыглаар, оларны өөредип кижизидер ажылдың кошкаандан кадрларның солчур, ажылга ызыртынмас чоруу көвүдээн. Ылангыя Каа-Хем районга чыл дургузунда 4 инспекторлар, культура-бажыңынга 4 директорлар болгаш Федоровка суурга 3 клуб эргелекчилери солчуп келген болуп турар. Кадрларның шак ындыг хөй солчуушкуну Бии-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик районнарда база бар.

Культур-чырыдыышкын албан черлериниң кадрларын хөй удаа солуштурар чорук ол организацияларның ажылының экижип сайзыраарынга шаптык болуп, улуг чидиригни таварыштырып турар-дыр.

Областың культур-чырыдыышкын килдизи районнарга, көдээниң культур-чырыдыышкын албан черлеринге ажылдадыры-биле чыл санындала дыка хөй тускай эртемниг кадрларны чорудуп турар. Ынчалзадаа, чамдык райкүүскомнар оларны чурттаар оран-быжын-биле хандырбайн, оларже сагыш човавайн турар. Ынчангаш оларның чамдыктары дыка үр үениң дургузунда чурттаар бажың чогундан бир-бир черлерге хонатап чорааш ажылынга харыысалга чоктанып үнүп чоруур ужурга таваржып турар.

Эрткен чайын Чаа-Хөл районче тускай эртемниг аныяк кадр эш Сухотинаны чоруткан, райкүүском аңаа септетинмээн-даа болза бичии бажынны үндүрүп берген, ноябрьде райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Фетисов ол бажыңны школа башкызы эш Шыдыраага айтыпкан, а Шыдыраа ол бажыңче ээзи ажылдап турда ээн черге келгеш чурттап турган ээзиниң хер-херекселин үндүр октапкаш көжүп кире берген. Эш Сухотина район организацияларындан кандыг-даа дуза ап шыдавайн, дыка үр үениң иштинде бажыннар кезип хонатап чораан. Қажан областың культур-чырыдыышкын килдизинден ол айтырыгга киришкен соонда эш Фетисов бир бичии бажыңны аңаа база катап үндүрүп берген.

Тере-Хөлдүң район библиотеказының эргелекчизи эш Сарчакова дыка үр үениң дургузунда албан черинге чурттап келген, а райкүүском ону бажың-биле хандырарынче сагыш салбаан. Сөөлгү үеде эш Сарчакова хуу бажыңның бичии булунун улуг хөлези-биле алгаш чуртаар ужурга таварышкан. Ол ышкаш культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының хөй кезии хуу бажыннарда чурттап турар.

Культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынга комсомол райкомнары четпес дузалап, көдээге культур-чырыдыышкын ажылын нептередиринге кошкак киржип турар болгаш комсомол организацияларыбиле культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажыл-чорудулгазында боттуг харылзаа чок болуп турар.

Райкүүскомнарның чанында улус өөредилгезиниң болгаш культур-чырыдыышкын ажылының талазы-биле доктаамал ажылдаар комиссиялар туруп турар, а ол комиссиялар культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын сонуургап көрбейн, удуртпайн, дузалавайн турарлар.

Бо чоруктар партияның, советтиң чер-чер организацияларының культур-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын чедир үнелевейн, оларның ажылчы чоннарны кижизидеринге улуг ролюн бодавайн турарын херечилеп турар-дыр.

Мынчангаш ВКП(б) райкомнарының, райкүүскомнарның талазындан культур-чырыдыышкын албан черлеринге удуртулганы күштелдирип, ажыл-чорудулгазын хүн-бүрү хынап, хүн-бүрүнүң боттуг дузазын көргүзүп тургаш, оларның ажылын эмгы үениң бедик негелдезинге таарыштыр экижидери чугула. База культур-чырыдыышкын албан черлериниң кадрларын кайы хамаан чокка аажылаар чоруун райкүүскомнарның талазындан болдурбайн, харын ол албан черлериниң кадрларын быжыглап, өөредип кижизидер, оларны чурттаар бажын-биле хандырар хемчеглерни боттандырза чогуур.

С. СИЗЕНЕВ.

ПОЛИТШКОЛАЛАРНЫҢ ПРОПАГАНДИСТЕРИНГЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайыны

(Төнчүзү. Эгези 252 солунда).

Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 27 чыл оонуң дугайында эш Сталинның илеткелин пропагандист чугааның үадезини болдурар. Шиитпирлиг тиилелгелернин чылында, дайынның дөртү чылында совет шериглериң дайынчы чорудулгаларының анализин эш Сталин ол илеткелге берген, ол тиилелгелериң түннелинде немец-фашистиг шериглер бистиң Төрээн чуртувустуң девискээринден үндүр ойлатырган, а дайын чорудулгазы Германияның девискээринче шилчитинген.

Шиитпирлиг тиилелгелериң чылы деп, эш Сталинның адааны 1944 чылда совет шериглериң тиилелгелери болза, дайын-политика болгаш бүгү делегей талазы-биле канчаардаа аажок улуг ужур-дузалыг болган деп пропагандист тайылбырлаар. Ол чылдың дургузунда немецтернин болгаш оларның эвилелчилериниң 136 дивизияларын чылча шапкан болгаш чыскаалдан үндүрген, оларның иштинден 70 дивизиялар бүзээлетирген болгаш чок кылдырганнар.

Совет Армия бодунуң чаагай, хостакчы хүлээлгезин күүсетпишаан, фашистиг дарлалды ап октаар, амыдырал-чурттталганы боттарының көргени-биле, демократтыг эгелерге тургузарынга Европаның улустарынга дузалаан. А, ынчаарга АКШ болгаш Англияның шериглери реакциялыг ирий берген ёзу чурумну бүгүле черлерге деткип турганнар болгаш деткип-даа турарлар, ам Корей, Малай, Вьетнам болгаш өске-даа улустарга удур өлүрүкчү рольду күүседип турарлар.

1944 чылда совет шериглериң канчаар-даа аажок улуг чедишкиннери Совет Армияның дайынчыларының, офицерлериниң болгаш генералдарының дайынчы өөрединиң өзүлдези-биле, совет улустуң маадырлыг күш-ажылының түннелинде фашистиг Германияның экономиказын ашкан совет социалистиг экономиканың тиилелгези-биле холбашкан.

Сталинчы он согуушкуннарның дайын-политиктиг түннелдериниң дугайын чугаалавышаан, пропагандист совет шериглериң чедишкиннери Европада боттарының шериглериниң дайынчы чорудулгаларын идепкейчидиринче АКШ-ты болгаш Англияны албадаан деп демдеглээр. Совет Эвилели үүгле чаңгыс бодунуң күштери-биле фашистиг Германияны туюлунга чедир чылча шавар, ону эжелеп алыр болгаш гитлерлиг дарлалдан бүгү Европаны хостаар деп чүве мыраңай тодаргай апаарга ам кээп англи-америк империалистер 1944 чылдың чайынында (ийи чыл хожудааш) Францияның эриктеринге боттарының чепсектиг күштерин дүжүрүп эгелээннер, ынчалза-даа, Барыын Европага американчыларның болгаш англичаннарның ол чорудулгалары совет-герман фронтузунда күштериниң деңзизин өскертип шыдаваан. Гитлержи командылал маңаа бодунуң чепсектиг күштериниң үштүн ийи кезиин болгаш бодунуң эвилелчилериниң бүгү күштерин тудуп турган.

Баренцова далайдан Кара далайга чедир бүгү фронтуга Совет Армияның тиилелгелиг шимчээшкинин картага көргүскеш, пропагандист болза, Совет Эвилелиниң Чепсектиг Күштери бодунуң Дээди Кол Командылакчызы эш Сталинның шуут удуртулгазы-биле болгаш планы-биле бодунуң төөгүлүг сорулгазын күүсеткен: бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү девискээрин немец-фашистиг эжелекчилерден хостаан деп демдеглээр.

Пропагандист болза, бистиң армиявыс шавар-халдаашкынының чедишкиннерин калбартпышаан, Берлинге чеде бергенин чугаалаар. 1945 чылдың январь—февраль айларда тиилелгелиг Совет Армия өлүмнүг согуушкуннар-биле капиталистиг делегейде эн-не күштүг фашистиг Германияның хөй миллион армиязының сөөлгү артыышкыннарын чылча шапкан. 1945 чылдың май 8-те гитлерлиг Германия бодун тиилетирген деп билген болгаш чугаа чокка дүжүп бергенин чарлаан.

Гитлерлиг Германияны ашкан тиилелгени холбаштыр 1945 чылдың май 9-та эш И. В. Сталинның улуска төөгүлүг кыйгырыын пропагандист номчуп бээр.

Оон ыңай үш күрүнелериниң — ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш Великобританияның Потсдам Конференциязын, база аңаа хүлээп алган шиитпирлериниң ужур-дузазын чырытса чогуур. Потсдам Конференциязының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш Совет Эвилели эчис, чүткүлдүг демисежин турар үеде, америк-англи чагырыкчы бөлүктер хүлээп алган шиитпирлерден ойталап, дайын сөөлүндеги тэйбын таарыштырылганы турулдуруп, Барыын Германияны Европага боттарының агрессчи планнарын күүседириниң плацдармазы кылдыр хуулдуруп турарлар деп маңаа айтыр херек.

Оон соонда пропагандист болза, империалистиг Японияны туюлунга чедир чылча-шаварынга Совет Эвилелиниң шиитпирлиг ролюнуң дугайын чугаалаар, Япония хөй чылдарның дургузунда Совет Эвилелинге дайын-биле кыжаныр келген болгаш совет кижилерни өлүмнүг бактериялар-биле аарыг тарадып тургаш оларны массалыг кырып хыдыырын боттандырар деп бодап турган. Американың болгаш Англияның канчаар-даа аажок хөй армиялары, далай болгаш агаар флоттары элээн каш чылдарның дургузунда Японияны-биле үр демиселди чорудуп келгеп болза-даа, үүгле Совет Эвилелиниң бо дайынга кирген чоруу япон армияны дүрген чылча-шаварын болгаш империалистиг Японияның чугаа чокка дүжүп бээрин хандырган, делегейниң ийи дугаар дайынының доостурунга эккелген.

Японияның Квантун армиязы бодунуң составынга 1 миллион хире солдаттарлыг болгаш офицерлиг, 5000 үгер-бооларлыг, 1.000 танкаларлыг турган. Маньчжурияның девискээринге, Кореяга болгаш Мурнуу Сахалинга Япония 900 чедир дайынчы ужар-хемелерлиг болгаш ужар-үүлге дузалаар 500 ужар-хемелерлиг турган. Оон аңгыда японнар бодунуң эргезинге Маньчжоу—Го деп адаар күрүнениң 170.000 санныг шерии болгаш 200.000 чепсектиг полиция армияга дузалаар күш болуп турган.

1945 чылдың август 9-та Забайкал фронтузунуң шериглери, маршал Чойбалсанның моол шериглери, Ыраккы Төөн-чүктүң 1 болгаш 2 дугаар фронтуларының шериглери-биле, база Оожум-Океан флодунуң корабльдери болгаш кезектери-биле Ыраккы Төөн-үкте япон шериглерге удур дайынчы чорудулгаларны калбарткан.

Совет шериглер Маньчжурияның кызыгаарларына Японияның үр үеде ханы эшелоннаан камгалаашкынын чаза таварааш, шавар-халдаашкынны калбартпышаан, Улуг Хинганның даглыг арттарын ажып эрткен. Амур, Уссуру хемнерни кешкеш, кыска хуусааның дургузунда 500-тен 950 километр чедир бурунгаарлаанар. Совет Армия Маньчжурияны, Мурнуу Сахалинни, Соңгу Кореяны болгаш Куриль ортулуктарын японнардан хостаан.

Японнарның Квантун армиязы калчаалыг болза-даа, чедишкин чок болган удур атакаларының соонда, удурланыышкынын соксаткаш, боо-чепсээн салбас арга чок апарган.

1945 чылдың сентябрь 2-де Япония чугаа чокка дүжүп берген.

Империалистиг Японияны ашкан тиилелгениң төөгүлүг ужур-дузазын холбаштыр 1945 чылдың сентябрь 2-де эш Сталинның улуска кыйгырыын дыңнакчыларга номчуп бээр херек.

Совет Эвилелиниң тиилелгелериниң бүгү-делегей ужур-дузазын тайылбырлавышаан, пропагандист чедип алдынган тиилелгениң түннелинде совет улус болгаш оон Чепсектиг Күштери бодунуң Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алган, делегейде эң-не мурнакчы социалистиг тургузугнуң тынын камгалап алган. Барыын болгаш Төөн-үкке Совет Эвилелиниң айыыл чок чоруун быжыглаан, бистиң чуртувуска коммунистиг шиитилелдиң моон соңгаар тайбың тургузуушкунун хандырган деп чугаалаар. Совет Эвилели болгаш оон Чепсектиг Күштери улустарны фашистиг кулданыышкындан, Европаның цивилизациязын өлүмден чайлаткан.

Маңаа эш Сталинның «Совет улус бодунуң маадырлыг демисели-биле фашистиг халдакчылардан Европаның цивилизациязын камгалап эллган деп үвени бүгү кижилер миннип турарлар. Кижи төрелгетениң төөгүзүнүң мурнунга совет улустуң улуг алдар хавыяазы мында» деп сөстерин көргүссе чугула (И. В. Сталин. «Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында». Арын 162).

Совет Эвилелиниң тиилелгезинин ачы-хавыяазы-биле социализмниң хөрээ бүгү-делегей реакциязының кара кордал-бодалындан хамаарылга чокка, хемчээл чокка быжыккан деп пропагандист демдеглээр. Социализмниң оруунда быжыы-биле турупкан улус демократиязының чурттарының тывылган болгаш өскен дугайын, Кыдат Улус Республиказының тургустунганының дугайын, тайбыңга ынакшылдыг Демократтыг Герман Республиканың тургустунганының дугайын, тайбың талалакчыларының шимчээшкиннериниң өскенинин болгаш быжыкканының дугайын чугаалаар. Бо бүгү үүлдер империализмни кошкаарынга чедирген. Оон соонда пропагандист ийи дугаар кол айтырыгче шилчиир: фашистиг Германия болгаш империалистиг Япония ышкаш шак ындыг күштүг болгаш бужар дайзынны Совет Эвилели болгаш оон Чепсектиг Күштери канчап тиилеп шыдаваныл?

Чугааның ол кезээнге пропагандист болза, 1946 чылдың февраль 9-та соңгукчулар мурнунга эш Сталинның төөгүлүг чугаазын алыр. Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң бүгү-делегей төөгүлүг тиилелгелериниң түннелин улуг баштыңчы бодунуң чугаазынга түннээн, оларның ужур-дузазын айыткан, бистиң тиилелгеривистиң дөстерин, совет күрүнениң күштериниң болгаш күчүзүнүң дөстерин ында көргүскен.

Эш Сталин бистиң тиилелгеривистиң үндезиннери капиталистиг тургузугнуң мурнунга советтиг шиитилел болгаш күрүне тургузуунуң артык күштүүнде деп көргүскен. «Октябрь революциязындан төрүтүнген социалистиг тургузуг болза, бистиң улуска, бистиң армиявыска улуг болгаш тып ап болдунмас күштү берген»—деп эш Сталин чугаалаан.

Советтиң шиитилел болгаш күрүне тургузуунуң артык күштериниң дугайында дыңнакчыларга сагындырышаан, пропагандист совет улустуң мораль-политиктиг чаңгыс-эви, улустарның сталинчы эп-найыралы, амыдыралчы совет патриотизм дээн ышкаш совет шиитилелдиң болгаш күрүнениң күштериниң ужур-дузазын демдеглээр.

Совет Армияның төөгүлүг тиилелгелериниң дугайын чугаалап турэ, пропагандист болза, Совет Армия «бо үениң боо-чепсектиг, дуржулгалыг командылал составтыг болгаш бедик мораль дайынчы шынарлыг, бистиң үениң бир дугаар чергениң армиязы» болур дээр дугайында эш Сталинның сөстерин көргүзер.

Бистиң тиилелгевисти организастаар болгаш чедип алыр талазы-биле большевик партияның улуг ролин чугаага көргүзер.

Большевик партия «фашистиг эжелекчилерге удур бүгү улустуң демиселиниң сорук киирикчизи болгаш организакчы болуп—Ада-чурттуң Улуг дайынынче улусту көдүрүп үндүрген. Партияның организакчы ажылы бистиң бүгү күштериниң болгаш хөреңгивисти дайзынны чылча-шаварының хереэнге чагырткаш, совет кижилериниң күженишкинин чаңгыс кылдыр катыштырган болгаш ниити сорулгаже угландырган» деп эш Сталин айыткан.

Бистиң тиилелгеривистиң үндезиннериниң дугайын чугаалап турган, Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Эвилелиниң тиилелгези гениймлиг сталинчы удуртулганың, сталинчы полководчу генийниң тиилелгезиниң түннели болур деп пропагандист демдеглээр.

Империалистиниң халдаашкынының айыылын баш удур көргеш, эш Сталин дайынның ыракта-ла мурнунда чурттуң экономнуг күчүзүн быжыглаарының болгаш оон илепкейлиг камгаланыышкынын белеткээриниң сорулгаларын шиитпирлээринче большевик партияны болгаш совет улусту мобилизастаан. Кажан гитлерлиг Германия Совет Эвилелинге дайынны төгээнде болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң кырынга өлүмнүг айыыл тиргелип келирге эш Сталин фашизмге—кижи төрелгетенниң кара-сагыштыг дайзынынга удур совет улустуң чепсектиг демиселин баштаан, Ада-чурттуң Улуг дайынынче совет кижилерни көдүрген, совет улусту болгаш оон Чепсектиг Күштерин чаагай хөрекче болгаш маадырлыг чорукче сорук киирген эш Сталинның полководчу болгаш организакчы генийи фашистиг Германияны болгаш империалистиг Японияны тиилээр тиилелгени биске берген.

Эш Сталин Совет Армияның бүгү стратектиг планнарының чогаадыкчызы. Оон шуут удуртулгазының адаа-биле, оон бодалы-биле Совет Армияның бүгү-ле шиитпирлиг операцияларын чогаадып белеткээн болгаш боттандырган.

Тиилелгелериниң улуг полководчузу болгаш организакчызы эш Сталин мурнакчы совет шериг эртемин чогааткан. Эш Сталин удуртканы Совет Армияның тулчуушкуннарында шеригниң оперативтиг, стратектиг уран-аргазының шылгарангай үлегер чижектери сиинккен. Эш Сталинның өстүргени болгаш кижизиткени Совет Армияның командылаар каадырлары дайзынны чылча-шаварының сталинчы планнарын амыдыралга боттандырып шыданнар. Фашистиг хыдыкчылардан делегейниң цивилизациязының камгалакчызы Совет Эвилели, эш Сталинның адын чер кырында бүгүле ак-сеткилдиг кижилер алдаржыдып турарлар.

Совет Чепсектиг Күштериниң дайынчы чорудулгаларын болгаш тыылда организакчы ажылдарны удуртпушаан, эш Сталин дайын үезинде улуг теориялыг ажыл-чорудулгазын үргүлчүлеп, марксисчи-ленинчи теорияны чогааткан болгаш бурунгаар шилчиткен.

«Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында» ном болгаш эш Сталинның чугаалары база дужаалдары совет шериг эртемин чаа чадаже көдүрген, марксисчи-ленинчи теорияның хөгжүлдезин бурунгаар шимчеткен. Ол кайгамчыктыг номга эш Сталин дайын үезинде совет күрүнениң ажыл-чорудулгазын байыткан, ону моон соңгаар быжыдарының оруун айыткан.

Бо теманың талазы-биле чугааны бүгү-делегейге төөгүлүг бистиң тиилелгевисти быжыглаар дугайында совет улустуң сорулгаларын айтырыбиле доосса чогуур. Бистиң Төрээн чуртувуска болгаш улус демократиязының чурттарынга удур чаа дайынны англи-америк империалистерниң калчаалыг белеткеп турарын айыткаш, АКШ-тың империалистери дайын белеткелиниң политиказындан агрессияның шуут актызынче шилчээннер. Кореяда ханныг дайынны өөскүткеннер, Кыдаттың Тайван ортулуун эжелеп алганнар деп көргүскеш, пропагандист болза, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң быжыг чөленгижи — совет күрүнениң шериг экономнуг күчүшыдалын моон соңгаар улам көдүрер дээш ам-даа улуг күштер-биле демисежиринче дыңнакчыларны кыйгырар.

Чугаа чоруп турда, пропагандист болза, политшколаларга көргүзүглүг өөредилге херекселдериниң Альбомунуң материалдарын — 38, 39, 40, 41, 42 арыннарны ажыглаар.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Совет кижилериниң күш-ажылчы маадырлыг чоруктарының дугайында чугааны улам билдингир болдурар төлээде, пропагандист болза, чечен-чогаал литературазының чогаалдарындан чамдык чижектерни көргүзер. Чижээ, В. Ажаевтиң, «Москвадан ыракта» деп романындан дошкун соок кыштың өтүр нефть шоргазының хоолайын салганы, О. Гончарның «Тук тудукчулары», Эм. Казакевичиниң «Одерге час» деп романнарындан, В. Авдеевтиң «Оруктарда өөр малдар» болгаш өске-даа тоожу чугааларны ажыглаар. «Берлиниң дүшкени» болгаш «Москвадан ыракта» деп кино-чуруктарны пропагандист ажыглаар.

Бот-кичээл ажылынга онаалга. Теманың «Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча-шапканы. Совет Эвилелиниң тиилелгезиниң дөстери»—деп үшкү бөлүүнүң талазы-биле (өөредилге номунуң 176—193 арыннарын) номчуурун дыңнакчыларга сүмелээр.

Беседага айтырыглар. «Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча-шапканы. Совет Эвилелиниң тиилелгезиниң дөстери» деп бөлүктүң талазы-биле беседаны мындыг чижектиг айтырыгларга чорутса чогуур.

1. Немец-фашистиг эжелекчилерге Совет Армияның 1944 чылда таварыштырганы сталинчы он согуушкуннарның төөгүлүг ужур-дузазы чогум үүдел?

2. Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча-шаварынга Совет Эвилели шиитпирлиг күш болган.

3. Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны ажып тиилээн совет улустуң тиилелгезиниң бүгү-делегейге ужур-дузазы үүл?

4. Бистиң улуг тиилелгевистиң үндезин дөстери кандыг болуп турарыл?

5. Ленин—Сталинның партиязы — Ада-чурттуң Улуг дайынынга совет улустуң тиилелгезиниң организакчызы болгаш сорук киирикчизи.

6. Эш Сталин — Гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны ашкан Совет Эвилелиниң тиилелгезиниң чаяакчызы.

Беседага болза, дайзынга Сталинчы он согуушкуннарның дугайын чугаалап тургаш, дыңнакчылар ол согуушкуннарның угланыышкыннарын картага көргүзүп билир ужурлуг.

Бодунуң улуг хостакчы албанын Совет Армия канчаар күүсеткенин болгаш Төп база Мурнуу-Төөн Европаның улустарының чурттагазын дайын сөөлүнде чаартып эде тургузарынга кандыг ужур-дузалыг болганыл дээр дугайын беседага чүве чугаалааш, дыңнакчылар айтыры чугула.

Бистиң тиилелгеривистиң үндезиннериниң дугайында айтырыгны тайылбырлаарынче кол кичээнгейни беседага угландырган турар ужурлуг.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң шиитпирин күүседир дээш

Декабрьның эгезинде Улуг-Хем районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң отчёттуг хуралы болуп эрткен.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилели районнуң хуучуларының ортузунга ажылдарны экижидип, социалистиг чарышты калбартып тургаш ажыл-агый, культура талазы-биле эвээш эвес чедишкиннерни чедип алган.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилели эрткен 10 айларның дургузунда бараан саарылгазын чыл планынга удур 102 хуу, хөй-ниитиниң чемненилгелериниң планын 117 хуу, олча-ажык киирилдезиниң планын 135,3 хуу, калбак хереглелдиң кылыгларын 110 хуу күүсеткен. Оонбиле кады чоннуң калбак хереглелин хандырарынга ажык-дузалыг садыг четкилерин колхозчу суурларга тургускан.

Шагаан-Арыг хоорайның № 1, 2 магазиннери, Ийи-Тал майгыны, «Искра» колхозта майгын бараан саарылгазының планын ажыр күүседип, улуг башкының мурнунга алган хүлээлгелерин ажыл-херек кырынга күүсеткен.

Ынчалза болза-даа, районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилели бодунун мурнунда салган сорулгаларын ам-даа ыракта четпес күүседип турарын хуралга демдеглээн.

Эрткен 9 айларның дургузунда кооперацияның хуучу кежигүнүнге үүгле 27 кижини хүлээп алган. Хуучуларының ортузунга тайылбыр масталыг ажылды кошкак чорудуп, хуучуларның хуралдарын эртирбейн турган болгаш чоруктан ажылының отчёттарын кылбайн турган. Кадрлар-биле ажыл чорубайн турарындан тос айларның дургузунда 35 кижини ажылга хүлээп ап, 30 кижини ажылдан үндүрген. Оон ужурундан өрге-самчыгдалдар хөй болуп турар.

Бараан саарылгазының болгаш өлүк күүседириниң планнарын күүседирден туржук, чамдык көдээ майгыннарның үргүлчү хааглыг турары хөй. Көдээ майгыннар эргелекчилери үргүлчү ажылга эзирик үнер болгаш хереглекчилерге эптиг-ээлдек эвес чоруктарны үргүлчү болдуруп турар. Чижээ, Хайракан майгынының эргелекчизи Педан ажыл шагында арагалааш, майгынының крышазының иштинде удуп хүнзээн үүлдер бар. Ол ышкаш Мичурин аттыг колхозта майгын эргелекчизи Темир-Хуурак үргүлчү арагага хандып турар.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилелинден эгелээш, көдээ майгыннарга чедир эки шынарлыг аъш-чем, бараан үүлүн кадагалаар черлери чедишпес болуп турар. Чамдык майгыннарның, складтарның, столоваяларның санитар арыг-шевери тергиин багай.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң баштаар черинде илереп турар четпестерни узуткаар дээш кандыг-даа боттуг хемчеглер албайн турар. Оон ужурундан кандыг-даа хыналда, контроль чорувайн турар.

Оон-биле чергелештир белеткелдер конторазы кончуг багай ажылдап турар. Өлүк болгаш көдээ ажылагый продуктуларының планын үүгле 35,4 хуу күүсеткен. Чамдык колхозтар районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилели-биле чарган кереэлерин күүседип шыдавайн турар.

Илерээн четпестерни дарый узуткап, районнуң хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң ажылын сегидип чорударының талазы-биле тускай шиитпирни хуралдан хүлээп алган.

Х. ТЕМБИРЕЛ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Үлетпүрнүң саң-хөө планы күүсетинмээн

Кызыл хоорайның коммуналдыг бүдүрүлгелери багай ажылдааныбиле 1951 чылда үлетпүрнүң саңхөө планын күүсетпээн. Оон чылдагааны-биле хоорай бюджеди ол бүдүрүлгелериниң орулгазындан киирип алыр ужурлуг 400 муң рубльди чедир албаан. Хоорайның социал-культура талазы-биле чорудар ажылдары долузу-биле акшаландырылганы ап шыдаваан.

Коммуналдыг бүдүрүлгелериниң ажылының улуг четпестерлиг болуп турарының буруузу хоорайның коммуналдыг ажыл-агыйының эргелекчизи эш Магелевтиң болгаш областың коммуналдыг ажыл-агыйының эргелекчизи эш Гушинниң коммуналдыг бүдүрүлгелериниң ажылын боттуг удуртпайн турарында болуп турар. Коммуналдыг бүдүрүлгелериниң ажылында туруп турар четпестер үүгле бюджетке улуг когаралды таварыштырып турар эвес, харын хоорайның чурттакчыларының культурлуг амыдырал чурттталгазынга улуг моондактаашкынны ужураштырып турар.

Оон тодаргай барымдаазы болза, хоорайның чунар бажыны чартык чыл ажыг үениң дургузунда ажылдавайн туруп келген. Ынчангаш хоорайның чурттакчы чону чунар бажың чокка дыка үр үеде чурттаар ужурга таваржып турган. Ам сөөлгү үеде чунар бажың ажылдап эгелээн, ынчалза-даа арыг-шевер талазы-биле четпес, оттулар үүлге чединмес, бус-биле ажылдаар салбыры чырыткы-биле, ажылчыннары халат-биле хандыртынмаан болуп турар.

Хоорайның электри станциязында байдал оон-даа дора. Электри станциязы электри күжү-биле доктаамал хандырбайн турары-биле бүдүрүлгелериниң ажылынга улуг моондакты ужураштырып, дыка хөй алдын өртектиг шактарны анаа-ла туруп эртирер чорукка таварыштырып турар. Электриниң доктаамал эвес ажылдап турары школаларның өөреникчилериниң, башкыларының кичээлдерге белеткеп алырынга база-ла шаптыкты ужураштырып турар. Хоорайның чурттакчылары электростанциязының чырык-биле хандырбайн, айның дең кезиинде кыпсыр, дең кезиинде кывыспас, электри эдилекчилериниң айның электри хөлезиниң долузу-биле кыпкан, кыпаанын барымдаалавайн төледип ап турар чоруунга улуу-биле таарзынмайн турар. Оон ыңай электри станциязының ажылдакчылары электри эдилекчилериниң дилеглерин, негелделерин чогуур өйүнде хандырып бербес, үр үениң иштинде чалындырып келир бюрократсыг чоруу сөөлгү үеде кедерээн. Бо бүгү чоруктар электри станциязының доктаамал ажылдап шыдавайн турарының херечизи болур.

Хоорайның коммуналдыг ажылагый чериниң ажылдакчылары, ылангыя оларның удуртукчузу эш Магелев коммуналдыг бүдүрүлгелериниң ажылын ёзу барымдаалап удуртур чоруундан адырлып, илереп турар четпестерни дарый узуткаар дээш, ол бүдүрүлгелериниң доктаамал ажылдаарын чедип алза чогуур.

А. ПОМЕЛОВА.

Кино келбестээн

Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары боттарының ажылдап, чурттап турар черлеринге эккеп көргүскен кинодан бистиң чуртувустуң бүгү девискээринде чоннуң тайбың ажылижин болгаш амыдыралын, даштыкы чурттарда бурунгаар деп-шилгелиг ажылчы чоннуң тайбың, хосталга дээш демиселин, бистиң бурунгуларывыстың хосталга дээш маадырлыг демиселин көрүп, оон дуржулга ап, өөренип алырынга чаңчыканнар.

Ынчалза-даа чоннуң ол культурлуг негелдезин Барыын-Хемчик районда хандырбайн турар.

Шекпээр сумузу район төвүнден үүгле 6 километр черде турар. Ол хирезинде ол сумуга 2 ажыг айларның иштинде кино көргүспээн.

Районнуң кино эргелээр черинден кинону көргүзүп көрүңер" деп дилег тургузарга «мотор үрелген, чок болза, транспорт чок» деп харыылап каар. Бир катап колхозтуң машиназын алгаш чеде бээривиске «кинону үүгле электрилиг черге, Ак-Довуракка үндүрер бис, силерже барбас бис» диген.

Чоннуң чөптүг негелдезин бюрократтыг ёзу-биле көөр чоруктарны чылча шаап, кинону ажылчы чоннуң ортузунче улам-на нептередир дугайында боттуг хемчегларни алыры негетинип турар.

К. СЕРГЕЙ.

Солун тарадылгазы багай

Чаа-Хөл районнуң Хереме сумуда солун тарадылгазы кончуг багай чоруп турар. Ол сумунуң чамдык чагыкчылары август, сентябрь айларда үнген төп-даа, область-даа чагылгаларын мынчага чедир албаан бооп турарлар.

Оон кол чылдагааны болза, район төвүнден сумуга чедир почта дажып турар Кечил-оол, Хунапай олар боттарының хүлээлгелиг ажылын харысалга чок күүседип турарлар. Ында партия организациязы болгаш суму Соведи чоннуң ортузунче парлалганы дүрген тарадырынче кичээнгей салыры чугула.

Х. САРЫГ-ООЛ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдығы сессиязы

Политиктиг комитетте

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Кол Ассамблеяның Политиктиг комитединге ССРЭ-ниң төлээлериниң баштыны А. Я. Вышинский декабрьның 18-те чүве чугаалааш, үш күрүнелериниң катап көргеш, эде кылган деп адатынып турар резолюциязының төлевилелин бүгү тала-биле шүгүмчүлээн. Үш күрүнелериниң ол резолюциязының төлевилели болза, «бүгү-ле чепсектиг күштерни болгаш боо-чепсектерни таарыштырары, кызыгаарлааары болгаш деңней кызырары» деп чагдынчак, меге ат-биле чугаалажыры хүн айтырыында кирип турар болгай.

Ол өскерткен төлевилелди Вышинский бирден бирээ чокка тайылбырлааш, ол төлевилел болза, мурнукузундан ылгал чок болуп турар болгаш боо-чепсектерни кызырарының, атомнуг чепсекти хоруурунуң дугайында айтырыгны мурнунда хевири ышкаш база-ла боо чепсектер болгаш чепсектиг күштер дугайында медээлер чыылдазын чорудар дугайында санал-биле солуурунуң оралдажыышкыны-дыр деп тодаргай айыткан. Үш күрүнелериниң төлээлери боттарының резолюциязының төлевилелинге чугула эвес өскерилделерни кылып, ону редакторлаан чоруу болза, атомнуг чепсекти хоруурунуң, боо-чепсектерни кызырарының, ол ажылдарың боттанырын хынаар контрольду тургузарының дугайында Совет Эвилелиниң билдингир болгаш тодаргай саналдарынга деткимче кылган дээр аянныг кылдыр ол төлевилелдиң чогаадыкчызының бадыткаашкыны дээрге, үндезин чок болгаш хөй ниитиниң бодап турарын мегелээр дээн хоозун чоруу-дур деп Совет Эвилелиниң төлээзи сойгалап илереткен. Үш күрүнелериниң төлевилели амгы-даа хевири-биле тайбың күзээн улустарның сонуургалын хандырып бербейн турар болган ужурунда атомнуг энергияның болгаш анаа хевириниң чепсектериниң талазы-биле комиссияның ол дугайында саналдарының бот-боттарынга таарыштыр ажылдап кылырынга быжыг үндезин болбайн турар деп Вышинский көргүскен.

Атомнуг чепсекти болгаш массалыг узуткаашкынны болдурар чепсектериниң өске-даа хевирлерин ажыглаар чорукту чугаа чокка хоруурун бирги чергениң чугула сорулгазы деп Ассамблея саналаш, атомнуг чепсекти хоруурунуң дугайында дугуржуушкуннуң төлевилелин амгы сессиязының төнчүзүнге чедир кылып келирин юридика комитединге даасын дээр дугайында Египеттиң төлээзиниң киирген эдилгезин ССРЭ-ниң төлээлери деткип тур деп Вышинский чугаалаан. Айыыл чок чоруктун Чөвүлелиниң чаныгга атомнуг энергияның болгаш анаа хевириниң боо-чепсектериниң талазы-биле комиссияны тургускаш, үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин болгаш аңаа киирип турар совет эдилгелерни-даа ук комиссияга дамчыдып бээрин сүмелеп турар польша төлээлериниң саналын ССРЭ-ниң төлээлери деткип турар деп Вышинский бодунуң чугаазынга медеглээн.

Вышинскийниң чугаазын комитеттиң хуралдаар залын долдур олургулапкан төлээлер, журналистер болгаш аалчылар улуг кичээнгейбиле дыннааннар.

Ооң дараазында сөс алган, британ төлээ Ллойд бодунуң чугаазынга Вышинскийниң көргүскени буруу шавар аргажок херечилелдерин өжегээр херекке-даа албаан болуп алгаш, үш күрүнелериниң катап көрдүнген резолюциязының төлевилели болза, атомнуг чепсекти хоруурун, боо-чепсектерни кызырарын болгаш ол хемчеглериниң күүселдезин хынаар контрольду тургузарын негеп турар Совет Эвилелиниң саналдарынга улуг деткимче болуп турар деп чөңгээлиг кылдыр чугаалаан. Ынчап тура-ла Ллойд: «Бистер (АКШ, Великобритания болгаш Франция) боттарывыстың эң дээре чепсээвисти оскунарын күзевейн турар бис» деп эдип үндүрүпкеш, бодун боду-ла чылча шаптынып алган. Атомнуг энергияның болгаш анаа хевириниң боо-чепсектериниң талазы-биле чаа комиссияның ажылының үндезининге үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилели салдынган турар ужурлуг дээрзин Ллойд негеп турган.

Хурал ооң-биле хагдынган.

Боо-чепсектерни кызырарын болгаш атомнуг чепсекти хоруурун болдурбазынче угланган үш күрүнелериниң резолюциязын англи-америк блок Политиктиг комитетке бадылатырган

ПАРИЖ, (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Политиктиг комитеттиң декабрьның 19-та болган эртенги хуралынга үш күрүнелериниң резолюция төлевилелин, а ол ышкаш ССРЭ-ниң төлээлериниң ол резолюцияга киирген эдилгелерин бадылаан. Үш күрүнелериниң резолюциязының чогаадыкчылары боттарының ёзулуг күзелин хөй-ниитиден чажырар дээш, ону «бүгү чепсектиг күштерни болгаш бүгү боо-чепсектерни таарыштырары, кызыгаарлаары болгаш деңней кызырары» деп адаан.

Тайбыңны болгаш улустарның айыыл чок чоруун хандырарының эң чугула сорулгаларын шиитпирлээрин боо-чепсектер дугайында медээлер чыыр дээр хоозун шуугаашкын-биле солуурунче угланган, атомнуг чепсекти хоруурун, боо-чепсектерни кызырарын болгаш бо хемчеглерни боттандырарын хынаар шынчы контрольду тургузарын болдурбас дээн сорулгалыг үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин КНО-да агрессчи өзекти тургузуп турар чурттарның төлээлери бирден бирээ чокка бадылап турганнар.

Чаа дайынның айыылындан тайбыңны камгалап, чепсекти хөйү-биле ажыр кылып үндүрерин соксадырынче, атомнуг энергияны дайын сорулгаларына ажыглаарын болдурбазынче, бүгү улустарга боттарының күштерин болгаш чүткүлдерин тайбың хереглелдерже угландырар аргаларны бээринче угланган совет эдилгелерни ол-ла төлээлер АКШ-тың күткүүшкүнүн ёзугаар ойталап каапканнар.

Атомнуг чепсекти болгаш массалыг узуткаашкынның өске-даа хевириниң чепсектерин ажыглаарын чугаа чокка хоруурунуң эргежок чугула дээрзиниң дугайында Египеттиң төлээлериниң улуг эвес саналын безин хүлээп албаан чорук болза, бүгү делегейниң улустарының күзелин КНО-нуң агрессчи өзээ барымдаалавайн турарын илередип турар.

Атомнуг чепсекти болгаш массалыг узуткаашкынның өске-даа чепсектерин ажыглаар чорукту хоруурун айтып турар дугуржулганың төлевилелин бо сессияның төнчүзүнге чедир чогаадып келирин юридика комитединге дагзыр дээрзиниң дугайында саналды англи-америк бөлүглениишкиниң төлээлериниң бадылаашкыннары-биле ойталап каапкан турган.

Элээн каш бичии чурттар бадылаашкыннарның үезинде үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин деткиирин күзевейн, Совет Эвилелиниң төлээлериниң киирген эдилгелери дээш бадылаанын демдеглезе чогуур. Атомнуг чепсекти чугаа чокка хоруурун болгаш ол хоруушкунга делегейниң шынгыы контролун тургузарын Ассамблеядан бирги чергенин эң чугула сорулгазы деп көрүп турарын айыткан совет төлээлериниң эдилгелериниң бирги пунктузунуң бирги кезээ дээш 11 бадылаашкыннар бердинген. Атомнуг чепсекти чугаа чокка хоруурун хүлээп алыры дээш ССРЭ-ниң, Украинаның, Белоруссияның, Польшаның болгаш Чехословакияның төлээлериниң ашгыда Индияның, Иеменниң, Иракның болгаш өске-даа элээн каш чурттарның төлээлери бадылааннар. Оонбиле кады үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелиниң кол-кол пунктуларын бадылап турганының үезинде удур бадылааннарның болгаш дадагалзааннарның саны төлээлериниң бүгү санының үштүн бир кезии чедип турган.

Үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелиниң чамдык пунктуларының талазы-биле бадылаашкыннарның дугайында тайылбыр кылып тура, ССРЭ-ниң төлээлериниң баштыны А. Я. Вышинский мынча дээн:

«— АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның төлээлериниң киирип келгени, катап көрдүнген резолюциязының 1-ги болгаш 2-ги үүлдерин болгаш ол төлевилелдиң үшкү үүлүн бадылап турганының үезинде Совет Эвилелиниң төлээлери дадагалзааннар. Ынчангаш ооң иштинде кирип турар колдуг үүлдер үш күрүнелериниң саналын боду-биле каржып турар болганда ол пунктуларны бадылаарындан совет төлээлер дадагалзааннар».

Үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин ниитизи-биле бадылаанының үезинде 44 бадылаашкыннар ол дээш бадылатынган. Аңаа беш төлээлер удур бадылааннар. Бадылаашкын үезинде он төлээлер (Сирияның, Афганистанның, Иеменниң, Египеттиң, Индияның, Индонезияның, Иранның, Пакистанның, Саудовская Аравияның, Аргентинаның) дадагалзааннар. А Бирманың төлээлери бадылаашкынга киржиринден ойталаан. Ынчангаш 16 чурттарның төлээлери үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин деткиринден ойталаан. АКШ болза, бодунуң бодунга идегелин улам-на чидирип турарын ол болуушкун долузу-биле бадыткап турар-дыр.

Бичии чурттар болза, АКШ-тың чорудуп турар албадаар политиказын буруу көрүп турар болгаш бүгүле улуг күрүнелериниң деткимчезинге даянган саналды ажыктыг деп оларның көрүп турарын элээн хөй бичии чурттарның төлээлериниң чугаалары база катап көргүзүп турар.

Чижээ, үш күрүнелериниң резолюция төлевилели дээш бадылаан Экваторнуң болгаш Иракның төлээлери безин ук резолюцияның ажыктыг түннелинге идегевейн турар бис, чедиишкин болза, чүгле ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чөпшээрешкенибиле чедип алдынган туруп болур деп чугаалааннар.

Египеттиң төлээзи үш күрүнелериниң киирген төлевилелин бадылап турганының үезинде бодунуң дадагалзаанының дугайын тайылбырлап тургаш, мынча деп чугаалаан: үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин хүлээп алыры дээш бадылаан бадылаашкыннарның хөй кезии бисти элдепсиндирбээн-даа. Атомнуг чепсекти ажыглаарын хоруурунуң идеязын безин резолюцияга айтырындан олар ойталааннар.

Иранның төлээзиниң чугаалааны болза: боо-чепсектерни кызырарының болгаш атомнуг чепсекти хоруурунуң дугайында айтырыгны улуг күрүнелер шупту деткээн турар болза, ам ынчаарда ол айтырыг чедиишкиниг болур дээрзинге быжыы-биле пдегээн болганымда үш күрүнелериниң резолюция төлевилели дээш бадылаарындан дадаглазаан мен.

Оон-даа өске элээн каш чурттарның төлээлери база-ла ындыг уткалыг чугаазын кылганнар.

Үш күрүнелериниң резолюциязының төлевилелин ниитизи-биле бадылаанының дугайын чугаалап тургаш, ССРЭ-ниң төлээлериниң баштыны А. Я. Вышинский мынча дээн:

«Үш күрүнелер—АКШ-тын, Англияның болгаш Францияның резолюциязының төлевилелиниң талазы-биле Совет Эвилелиниң төлээлериниң туружу бистиң комитетке бо айтырыгны чугаалажып келгениниң бүгү дургузунда билдингири-биле болгаш тодаргайы-биле илеретинген.

Ынчалза-даа үш күрүнелериниң киирип келген резолюциязының төлевилелинге удур бадылаанының дугайын демдеглээри эргежок чугула деп Совет Эвилелиниң төлээлери санап турар. Амгы төлевилелге нйиги чергениң чамдык эдилгелерин киирзе-даа, мурнундагызындан черле ылгалбайн турар. Бо чаа, катап көрдүнген төлевилел болза, мурнундагы төлевилел ышкаш база-ла боо-чепсектерни кызырарының дугайында болгаш атомнуг чепсекти хоруурунуң дугайында айтырыгны боо-чепсектер дугайында медээлер чыыр дээр санал-биле солуурунуң оралдажыышкыны болуп турар. Ол төлевилел болза, мурнундагызы ышкаш боо-чепсектерни кызырарының болгаш атомнуг чепсекти хоруурунуң айтырыын үзеринче угланган.

Ынчангаш Совет Эвилелиниң төлээлери бо үүлдерге үндезилээш, ол төлевилелди бадылаваннар. База ол ышкаш атомнуг чепсекти хоруурунуң болгаш боо-чепсектерни, чепсектиг күштерни кызырарының дугайында шиитпирни хүлээп алырын хандырарынче угланган совет төлээлериниң саналдарын хүлээвээн болганда совет төлээлер бадылаваан».

• • •

Хуралдың сөөлгү үезинде хуралдың даргазы Польша төлээлериниң резолюциязының төлевилелин бадылаашкынга киирген. Польша төлээлериниң төлевилели болза, атомнуг энергияның болгаш анаа хевириниң чепсектериниң талазы-биле чаа комиссияны тургузуп, аңаа «үштүн» резолюциязының төлевилелин болгаш аңаа совет эдилгелерни шиитпирлээри-биле хүлээдип бээрин айтып турар. Англи-америк бөлүглениишкиниң бадылаашкыннарының саны-биле Польша төлээлериниң саналы хүлээп алдынмайн барган. Ол саналга 38 төлээлер удур бадылаан, а ол дээш 6 төлээлер бадылаан болгаш 10 төлээлер дадагалзааннар.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының декабрь 20-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының кезектери кыдат улустуң эки-турачы отрядтарының сырый деткимчези-биле дайзынга улуг чидириглерни таварыштырбышаан, камгалалдың тулчуушкуннарын эрги туруштарда чорудуп турар.

Чөөн фронтунуң тус-тус участоктарынга артиллерияның адыышкыннары үргүлчүлээн. Төп болгаш барыын фронтуларга оңза өскерлиишкиннер болбаан.

Декабрьның 20-де Вонсан, Токвон болгаш Чукчхонь хоорайларның тайбың чурттакчыларын кадыг-дошкуну-биле бомбалап болгаш боолап турган дайзынның самолёттарындан ийи самолётту улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-аңчыларның отрядтары аңдара аткан.

(СЭТА).

Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Маадыры атты офицер Ким Чже Минге тывысканы

ПХЕНЬЯН. Төрээн чурттуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң алдары дээш, америк империалистерге удур, корей улустуң ада-чурттуң хосталгалыг дайынынга көргүскен маадырлыг чоруу дээш офицер Ким Чже Минге Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Маадыры атты тывыспышаан, «Алдын сылдыс» медальди болгаш «Күрүне тугу» орденниң бирги чергезибиле шаңнаанының дугайында Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң Дээди Хуралының Президиумунуң Чарлыын корей солуннар парлаан.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелинин корреспондентизиниң декабрь 18-те Кэсондан медээзинде чугаалап турары болза:

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарның чугаалажыр хүн айтырыының дөртку пунктузун чугаалажып турар кудуку комитеттиң декабрь 11-де болган бир дугаар хуралынга бистиң төлээвис—тайбыңчыдылгага ат салдынганының соонда дораан-на тутурган бүгү шериглерни хостаар болгаш дедир чандырарының принцивин идип үндүрген. Ынчалза-даа бистиң чөп шыныг принцивисти канчаар көрүп турарының дугайында бодунуң туружун илередип чугаалаарындан өске тала үргүлчү ойталап келген. Ол удур тала баштай тутурган шериглер дугайында медээлерни солушкан турарын болгаш тутурган шериглер туруп турар бистиң лагерьлеривисти Кызыл крестиниң бүгү делегейниң төлээлекчилериниң кээп көөрүн оралдажып келген болгаш ынчангаш эрткен неделяда чугаалажыышкыннарның чедиишкиниг болурунга шаптыктаан. Өске таланың тургузуп кээп болуру мугулай үүлдү чок кылыры-биле болгаш болуп болур кандыг-даа чылдагааны болдурбазы-биле чугаалажыр хүн айтырыының дөртку пунктузун чугаалажып турар кудуку комитеттиң бо эртен болган хуралынга чугаалажыышкыннарны болгаш бистиң тургускан принцивистиң талазы-биле шиитпирни хүлээп алырын дүргедедир сорулга-биле бо хүннүң ийи дугаар чартыында болган хуралга ийи таланың тутурган бүгү шериглериниң дугайында медээлерни солчурун бистиң төлээвис саналдаан. Бир эвес бүгү күжениишкиннерни үүгле бистиң талавыс ап чорудар болза, дөртку пунктунуң талазы-биле дугуржулганың чедип алдынмазын бистиң төлээвис айыткан. Ам чугаалажыышкыннарның чедиишкиниг болур чоруу бистиң таланың ыяавыла чөптүг болгаш шыныг принцивин чугаалажырындан болгаш хүлээп алырындан ойталаары-биле өске таланың кандыг бир чаа чылдагааннар дилеп туруп бербезинден хамааржыр.

Бо хүннүң ийи дугаар чартыында бистиң талавыс өске таланың ноябрьның төнчүзүнде туруп турган тутурган бүгү шериглериниң талазы-биле долу медээни, азы оларның националының, хуузунда дугаарларының, шериг дужаалын болгаш кезээниң дугайында, а ол ышкаш тутурган шериглериниң туруп турар чериниң дугайында база оларның кымга хамааржып турары — лисынман чалча армияга азы даштыкы шериглерге — америк, британ болгаш өске-даа черниң шериинге кирип турарын айыткан корей болгаш англи дылдарда кылдынган долу медээни өске талага дамчыдып берген.

Ынчалза-даа өске тала тутурган шериглериниң дугайында медээ кылдыр үүгле тутурган шериглериниң фамилияларын дамчыдып берген. Оон аңгыда тус-тузунда тодарадырында эргежок чугула медээ ооң ол дамчыткан бижиинде кирбээн. Ынчангаш бистиң төлээвис биске тутурган бүгү шериглериниң шериг дужаалын болгаш шериг кезээн айыткан корей болгаш кыдат дылдарга кылдынган материалды бээрин өске таладан дилээн.

Өске тала ол медээлерни декабрь 25-те корей болгаш кыдат дылдарга кылгаш бээринге чөпшээрешкен, ынчалза-даа өске тала тутурган кезээниң дугайында медээни декабрь 25-тиң соонда бээрин медеглээн.

Өске тала тутурган шериглериниң дугайында медээни өөренип көөрү-биле чапсарлаашкын кылырын дилээн болгаш хуралдың катап эгелээр хүнүнүң дугайын өске тала соонда дыңнадырын медеглээн. Тутурган шериглер дугайында медээни солушканының соонда бистиң принцивисти чугаалажып көөрүнге кандыг-даа барымдаа эргежок чугула эвес болгаш чугаалажыышкынны моон-даа соңгаарладырының кандыг-даа чылдагаан чогун бистиң төлээвис айыткан. Бистиң талавыс чапсарлаашкын кылырынга чөпшээрешкен, ынчалза-даа, чугаалажыышкыннарга дүрген чедиишкин чедип алдынар аргалыг болуру-биле өске тала хуралдың катап эгелээриниң дугайын чоокку үеде биске дыңнадырынга бүзүреп турарын илереткен.

Чугаалажыр хүн айтырыының үшкү пунктузун чугаалажып турар кудуку комитеттиң бо хүн болган хуралынга бистиң төлээвис чугаалажыыш кыннарның амгы үеде кол үүлү болза, өске таланың корейниң иштики херээнге киржилгелиг болурун оралдажып, Кореяның девискээринге тудуушкуннарны кызыгаарлаарын болгаш шеригниң ээлчештирилгезин болгаш немелдезин артыры-биле шеригни, боо-чепсекти болгаш ок-чемзекти тайбыңчыдылга үезинде Кореяже киирер эргелиги бадыткавышаан, бүгү Кореяга хыналданы чорударын кызыдып турары болур деп тодаргай билиишкинни бистиң төлээвис берген.

Ол айтырыгны чөпшээрээри-биле өске таланың үүнү саналдап болурун бистиң төлээвис айтырган. Өскетала мооң мурнунда болган хуралдарның протоколдарын бистиң төлээлеривисти көрүп болур силер деп идээргеп медеглээн болгаш бистиң таланың чаа санал кылырын негээн. Бистиң талавыс хөй саналдарны киирип келген болгаш чугаалажыр хүн айтырыының үшкү пунктузун чугаалажып эгелээнинден бээр канчаар-даа аажок күжениишкинни кылып келген деп бистиң төлээвис шиитпирлии-биле айыткан. Тыылда районнарга хыналда тургузарын өске тала оралдажып турар болганда, ийи таланың чөпшээрешкени тыылда чүк дүжүрер пунктуларга нейтралдиг чурттарның төлээлекчилериниң хыналда чорударының дугайында саналды бистиң талавыс үндүрген; чепсектиг кижилериниң ээлчештирилгезин чорударын өске тала оралдажып турар болганда чөп шыныг ээлчештирилгени кылып болурунга бистиң талавыс база-ла чөпшээрешкен. Чугаалажыышкыннарга депшилгени чедип алырда ийи таланың кады күжениишкини эргежок чугула. Бир эвес удур тала үүгле бистиң таланың оларга ажыктыг чөпшээрежилге кылырын оралдажыр болза, чугаалажыышкыннарга депшилге чедип алдынары болдунмас болгаш тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны узамдыктырганының харыысалгазы өске талага таваржыр апаар.

(СЭТА).

Белфастка херээженнериниң тайбың камгалалының митингизи

ЛОНДОН. Декабрь 16-да Белфастка херээженнериниң тайбың камгалалынга алдар болдурган митингизи болган. Ол митингиге 1950 чылдың күзүнүнде Совет Эвилелинге чорааан Хильда Олберри чүве чугаалаан. Ооң чугаалааны: «Бүгү-ниити тайбың дээш демиселден Ирландия хоорук туруп шыдавас».

Чуртта элээн каш америк төлээ черлери бар болгаш америк фирмалар калбарып турар. Ындыг болзадаа, Совет Эвилели, улусчу Кыдат болгаш улус демократиязының чурттары-биле кандыг-даа харылзаалар чок.

Ооң соонда чүве чугаалаан М. Генри мынча дээн: «Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга Шотландиядан 204 342 хол үжүктери чыгдынган болгаш январьга чедир хол үжүктериниң санын 250 муңга чедирер деп бодап турар. Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Кыйгырыгга Данияның чурттакчыларының оонуң бир кезии аттарын салгылаан, а шахтёрлар чурттап турар Дуглас деп суурнуң бүгү улуг назылыг чурттакчылары Кыйгырыг адаанга холунуң үжүктерин шупту салгылааннар.

(СЭТА).

ВЬЕТНАМДА ДАЙЫН ЧОРУДУЛГАЗЫ

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилели Соңгу Вьетнамдан, француз агрессорларга бүгү-ниити национал удурланыышкынның беш чыл оюн таварыштыр болгаш улустуң-хосталга армиязының тургустунганының хүнүнден бээр чеди чыл оюн таварыштыр Вьетнамның Улустуң армиязының Кол командылакчызы Во Нгуен Зиаптың дужаалын дамчыдып турар. Ол дужаалда чугаалап турары болза, чүгле Соңгу Вьетнамның фронтузунга бир ай дургузунда болган тулчуушкунга Улустуң армиязының кезектери дайзынның беш муң хире солдаттарын чок кылып, балыглаан болгаш тудуп алган. Ол-ла үениң дургузунда партизан баазаларының саны өскен.

(СЭТА).

КАИРДЕ АНГЛИ ЭЛЧИН ЧЕРИНГЕ ЕГИПЕТТИҢ ИШТИКИ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУНУҢ НОТАЗЫ

КАИР. Декабрьның 13-те Каирде англи элчин черинче чоруткан нотазының бижимелин Египеттиң иштики херектер министерствозу чоокта чаа парлап үндүрген. Египеттиң элчинин Англиядан дедир кыйгыртыр дугайында чазактың шиитпириниң чылдагааннарын ол нотада тайылбырлап турар.

Нотада чугаалап турары болза: «Чурттакчы чонга болгаш эрге-чагыргалар төлээлекчилеринге удур Суэц канал зоназында англи шериглериниң хүн-бүрү үүлгедип турары араатанзыг чоруктарының болгаш агрессчи чоруктуң болуп турарының талазы-биле, а ол ышкаш күрүнениң болгаш хуунуң өнчүзүнге чедирген когаралдарга холбаштыр англи чазакче болгаш Каирде англи элчин черинче чорудуп турган дипломаттыг ноталарынга египет чазак бо чылдың октябрь 16-дан бээр бодунуң удурланыышкынын үзүк чок медеглеп келген.

Ындыг хевирлиг, сөөлгү чаржынчыг акт Суэц чоогунда Кафр Абду суурга декабрьның 8 болгаш 9-та база катап илеретинген. Каржы күүчүлелдиң үүгле чаңгыс ол актызының түннелинде ядыларның 300 өг-бүлелери дашкаар үндүр октаткылаан».

Оон ыңай мынча деп чугаалап турар: херектериниң амгы байдалынга удур бодунуң удурланыышкынын тодаргай хевир-биле илередир дээш, египет чазак бодунуң элчинин Лондондан кыйгыртып алыр деп шиитпирлээн болгаш доп дораан Каирге ээп кел деп аңаа айтыышкын берген.

Египет чазак болза, «өжээн негээр долу эргезин, ылаңгыя агрессчи англи үүлгедиглериниң түннелинде Суэц канал зоназында англи шериглериниң хүн-бүрү үүлгедип турары араатанзыг чоруктарының болгаш агрессчи чоруктуң болуп турарының талазы-биле, а ол ышкаш күрүнениң болгаш хуунуң өнчүзүнге чедирген когаралдарга холбаштыр англи чазакче болгаш Каирде англи элчин черинче чорудуп турган дипломаттыг ноталарынга египет чазак бо чылдың октябрь 16-дан бээр бодунуң удурланыышкынын үзүк чок медеглеп келген.

Ындыг хевирлиг, сөөлгү чаржынчыг акт Суэц чоогунда Кафр Абду суурга декабрьның 8 болгаш 9-та база катап илеретинген. Каржы күүчүлелдиң үүгле чаңгыс ол актызының түннелинде ядыларның 300 өг-бүлелери дашкаар үндүр октаткылаан».

Оон ыңай мынча деп чугаалап турар: херектериниң амгы байдалынга удур бодунуң удурланыышкынын тодаргай хевир-биле илередир дээш, египет чазак бодунуң элчинин Лондондан кыйгыртып алыр деп шиитпирлээн болгаш доп дораан Каирге ээп кел деп аңаа айтыышкын берген.

Египет чазак болза, «өжээн негээр долу эргезин, ылаңгыя агрессчи англи үүлгедиглериниң түннелинде Суэц канал зоназында чоокта чаа когаралдарының орнун негээр долу эргезин, а ол ышкаш болуушкуннарның моон ыңайгы хөгжээниниң түннелинде эргежок чугула апарган кандыгдаа хемчеглерни ап чорудар эргени бодунга артырып тур» деп нотаның түннелинде чугаалап турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың. 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл кылдыстерниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң —4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа кылдыстериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б03012. Облүүтелбиниң типографиязы